

OBITELJSKI VEČERI.

DRAGOTIN PŘIBIL.

(Dalje).

III. Razvoj ideje obiteljskih večerov.

Pridobitev novejših pedagoških stremljenj je ideja obiteljskih večerov. Stara šola ni poznala te ideje. Kakor sem v začetku svoje razprave omenil, so pač znatnejši pedagogi vselej zahtevali složno delo staršev in učiteljev, zakaj vsakemu mislečemu človeku se mora dozdevati nesmiselna vzgoja brez edinosti najmerodajniših vzgojnih činiteljev. To prepričanje je moralo vesti tekom časa k dejstvu, da so se jeli pedagogi baviti z ocenitvijo stikov med šolo in domom, kakor smo jo ponovili v prejšnjem poglavju. S spoznanjem, da ti stiki ne zadoščajo, da ne odgovarjajo svojemu namenu, se je morala pojaviti želja, najti drugih priložnosti, ob katerih bi se mogel zvezati učitelj s starši v složno in zato plodonosno delo, ob katerih bi se dosegel v sporu med šolo in domom rešilen kompromis, vsled katerega bi prestala večna nasprotstva, ki že vsem presedajo. Ob teh prilikah bi se morali sporazumeti vzgojni činitelji ter določiti vzgoji doma in v šoli enak cilj, v čigar doseženje se imajo izbrati in potem uporabljati enaka sredstva. — Preostala je še naloga, nejasno idejo novih stikov izvesti, jo oživetvoriti.

To nalogo je prevzelo življenje samo, in ideja novih stikov se je utelesila sama po sebi, čisto naravno.

Znak naše dobe so nešteta društva, potrebna in nepotrebna. Vsako mesto, vsaka vas nosi ta beleg dobe na sebi. Združila je posameznike želja po zabavi, politiški nazori so ločili doslej složne sloje v sovražne si tabore, humanitetne potrebe so si ustvarile svoja ognjišča, in gospodarski oziri silijo na skupno akcijo. Začeli so se stanovi zavedati, da leži

v edinosti moč in spas, in nekdanje kaste, zloglasne cehe je zamenila stanovska organizacija. — Tudi želja po prosveti je združevala in združuje duhove. Meni se dozdeva, da hira in geneva avtodidaktstvo prejšnje dobe vedno bolj in bolj. Popularizacija znanja je svrha mnogim prirodoslovnim, geografskim, zgodovinskim, lingvistiškim društvom. — Tako se je tudi polagoma razvila zahteva po popularizaciji vzgojeslovja. Nekdaj so se tudi pedagogi zanašali na avtodidaktstvo, ki je imelo razširiti njih nazore; mnogi izmed njih so spisali knjige, ki niso bile namenjene izrečno šoli, torej učiteljem, ampak ki so imele nasprotno glavni namen, poučiti starše. Naj navedem tu le Komenskega «Informatorij materske šole», Salzmannovo «Rakovo knjižico» in «Konrada Küfera». Pestalozzi je ustvaril v ta namen pedagoški roman «Lienhart in Gertrud», Slomšek je napisal «Blažeta in Nežico». Danes pa se čutijo poklicanim učitelji najnižjih do najvišjih šol izvesti z zdravniki in drugimi stanovi popularizacijo pedagogike na shodih vseh onih, ki čutijo potrebo, se seznaniti z načeli vzgoje. Ekonomski oziri so odločili, da so se izbrali za takšne shode večeri, kakor se delavstvo večjih mest že davno zbira po večerih v skupno naobraževanje. — Ker so se povabljali k takšnim sestankom zlasti starši, torej predstojniki obitelji, nadeli so tem shodom ime «obiteljski večeri». Duh in potreba časa sta jih oživotvorila, duh in potreba časa jih tudi razširjata.

O obiteljskih večerih v današnjem smislu se govori jedva dvajset let. V zadnjem desetletju minolega stoletja so se nemara vršili prvi tozadevni poskusi. Sporadično so se pojavljali tuintam shodi staršev. Ker je uspeh nadkriljeval pričakovanja, se je začela ta ideja vedno bolj širiti. Javnost se je zavzemala za njo, delo se je podvrgovalo kritiki, pojavljala se je literatura o tem predmetu. Danes je priborjena obiteljskim večerom pravica do obstanka. — Vedno bolj so se množile takšne in slične prireditve (včasih pod različnimi imeni, v bistvu vedno z istim namenom) v kulturnih državah, in končno jih je novi šolski in učni red po prizadevanju moravskih učiteljev pod imenom «obiteljski večeri» uzakonil. (Mislim, da je to boljša prestava za «Elternabend» mesto izraza «večeri za starše» ali «roditeljski večeri»). — Pred kratkim je zbral učitelj Likar starše stolnega našega mesta k prvemu slovenskemu obiteljskemu večeru. (Tozadevni prejšnji poskusi v Središču ne spadajo povsem v to rubriko, vsaj po poročilih časnikov ne). — Kdor ima priliko pogledati v slovansko pedagoško časopisje, bode našel, da so se Slovani te nove ideje oprijeli s svojo njim lastno živahnostjo. Severni bratje prednjačijo, južni sledijo. Na Nemškem, v Ameriki imajo že davno obiteljske večere; koncentrično se širi ideja po drugih državah. — Upati je, da se oprime dela vse učiteljstvo, da se polasti tega sredstva zlasti organizovano učiteljstvo, saj bode to sredstvo kmalu največjega pomena za šolo. To me vede k prihodnjemu poglavju.

IV. Bistvo, pomen in korist obiteljskih večerov.

Obiteljski večeri so radovoljni shodi staršev in vseh onih, ki sodelujejo v šoli pri vzgoji otrok: učiteljev, katehetov, šolskih zdravnikov itd., da se posvetujejo v neobveznih, povsem prijateljskih oblikah o vseh vprašanih, ki se tičejo vzgoje otrok. Zlasti se gre pri teh zborovanjih zato, da se določijo vzgojiteljem skupni smotri in se izberejo skupna pota. Ti shodi imajo določni namen, poučiti starše, kateri so torej sprejemajoči del. Poučujejo se o vsem, kar bi jim naj omogočilo razumno vzgojo otrok. Seveda je polje posvetovanj zelo obširno, tako obširno, da moramo takoj začetkoma izključiti vsako misel na popolno obravnavo vse vzgoje. Kar se more nujati, to so le nekateri važniši momenti, le nekatera vzgojna vprašanja. Za sistematiški nauk o vzgoji nedostaja časa; prilika staršev ne dovoljuje prečesto sklicevanje obiteljskih predstojnikov.

Potrebe staršev z ozirom na vzgojeslovje so seveda individualne. Naloga prirediteljev je torej, izbrati svojim predavanjem takšno snov, ki bi zanimala kolikor mogoče mnogo poslušalcev, ki bi bila aktualna. Potreba šole, potreba skupnega delovanja stavlja svoje postulate, ki se pri uprizarjanju obiteljskih večerov ne smejo prezirati. Zato nastaja tudi zahteva, da se omogoči strankam v prostem dogovoru se zediniti. Nastaja torej potreba posvetovanj učiteljev in staršev, tekom katerih poskušata oba dela zvedeti drugod drugega vse, kar morata vedeti za uspešno postopanje z gojenci. Ni končno pozabiti vprašanj, ki jih narekajo prirediteljem, torej v prvi vrsti učiteljem, stanovske potrebe.

Število shodov je v obratnem razmerju z važnim in obsežnim delom, ki bi se naj na njih opravljalo. Kdo bi se ne lotil tega dela z veseljem, z navdušenjem? Saj to delo koristi vsem prizadetim strankam. Ono je občutna potreba v mestih in na selih. V velikih mestih ni mogoče, da bi spoznal učitelj vseh staršev svojih gojencev. In kdo more trditi na selu, da je govoril že z vsemi starši? In kako se more složno delovati brez dogovora?

Ko bi hotel vsestransko pojasniti pomen in korist obiteljskih večerov, potem bi moral vse ponavljati, kar sem dejal o potrebi stikov med šolo in domom. Dovolj bode če povdarjam, da omogočijo obiteljski večeri najoži, najpripravniji stik med šolo in domom. Šolski organi posredujejo med sovražnimi si tabori in zedinijo stranke v skupnem delu. Starši se poučujejo. Marsikaj slišijo, kar bi morali pri vzgoji vedeti, česar pa bi ne čuli nikdar, da niso prisostovali obiteljskim večerom. Učitelj jim daje tudi za specialne potrebe v vzgoji direktivo. Vsak hip ga lahko vprašajo za svet, učitelj jim vrhutega nuja natančno poročilo o napredku, ponašanju otrok v šoli. Šolska naznanila v ta namen ne zadoščajo.

Učitelj si sme biti svest, da se bodo njegovi nauki upoštevali v vzgoji; čim bolj bodo starši pedagoški naobraženi, tem večjo veljavo bode

imela njegova svetujoča beseda. Dobival bode torej boljši material v šolo, njegovo delo bode olajšano in uspeh mu bode zagotovljen. Znanje s starši, pogovor z njimi mu bode nujal priliko, da natančneje spozna individualiteto učencev. Saj je dečko v šoli lahko velik hinavec, ali pa zopet v šoli res priden, in doma lahko kaže ta naša dvoživka čisto drugo lice. Ravno to razširjanje učiteljevih spoznanj mu zopet obljublja popolnši uspeh v vzgoji.

Šola seveda pridobi, ker ne bodo zamujali učitelji prilike, omenjati njene veljave. V očeh ljudstva se dvigne ta ustanova, kateri nič ne more v toliki meri koristiti, kakor naklonjenost občinstva. Ker se delo in rezultat šolske vzgoje ne zboljša, pridobila bode šola ravno po svojih uspehih. In to ji mora pomagati do lepše bodočnosti.

Največjo korist pa imajo od obiteljskih večerov ravno oni, ki nikdar ne smejo prisostvovati tem uprizoritvam, otroci. Dobra vzgoja je največja sreča otrok, jamstvo za njih srečno bodočnost. Starši, ki posečajo obiteljske večere, se bodo pri vzgoji posluževali pravih navodil. Otroci bodo pridobili v očeh staršev na važnosti. V šoli se bode ž njimi pravilno postopalo, ker se bode študiral vsak individij posebe in se bode vzgojevalo vsako dete individualno. Približal se bode polagoma otroštvu zlati vek, in prorokovanje pisateljice, ki je imenovala to stoletje «vek otrok», se bode izpolnilo.

Še nekaj naj tu omenim: pomen obiteljskih večerov v sociološkem oziru. — Naši šoli se predbaciva, da naša družba po njej ne postaja boljša. V dokaz se navajajo dolge statistike, iz katerih je razvidno, da se število zločincev nič ne zmanjšuje. To je mogoče. Samo vprašati se moramo, dali smemo radi tega pripisati šoli vso krivico. Učenec ostane le kratek čas pod našim varstvom, in še med šolskim časom je le deloma naš. Družba ga pokvari, ne šola. Če hočemo zajamčiti svoji vzgoji lepše uspehe potem moramo poboljšati sredo, v kateri učenec vzraste. — Učitelju veže šolski zakon, še bolj pa birokratizem roke. Ne sme «politikovati», ne sme javno nastopati, njegovo delo mora biti skrito. Samo v društvih sme vplivati na člane. Učitelju nujajo obiteljski večeri lepo sredstvo, direktno vplivati na maso, na sredo, v kateri živi učenec v šolski dobi in po šoli. Če se mu posreči, to sredo poboljšati, potem je verjetno, da se bode tudi družba v etičnem oziru dvigala. Na obiteljskih večerih torej učiteljstvo pospešuje evolucijo družbe. In to je sociološki moment obiteljskih večerov. — Natančneje o tej stvari ne morem govoriti, ker spadajo daljša razmotrivanja v modroslovje in presegajo okvir mojega delca in mojega znanja.

(Dalje prihodnjič).

O BISTVU, POMENU IN VAŽNOSTI KERNOVEGA DOLOČNEGA GLAGOLA. — O GLAGOLU «BITI» KOT PREDIKAT IN O Povedju.

POROČA MATIJA HERIC.

(Konec).

z kratko načrtanega raziskovanja nedvomno sledi, da ima «povedje» bistven slovniški znak, tvarjajoč označeno kategorijo, ki se bistveno razlikuje od slovniških kategorij predmetov in prislovij; zato ga v stavkoslovju ne moremo pogrešati.

Saj so tudi veziličarji slutili, da tvori izpolnilo glagolov biti, zvati, voliti itd. neko posebno vrsto določil, a zaradi površnega opazovanja niso spoznali njih svojstva, ker škileč po logiški materiji niso zadobili pravega pojma o določnem glagolu. —

Torej so na mah razsekali gordijski voz, uničujoč pri omenjeni vrsti glagolov moč določne oblike, da izraža dopoved ter so prenesli njim bistveno pripadajočo zadačo na njih določilo, povedje, tvarjajoč logiško primes, slovniško strašilo: *kopulo*.

V dodatek povedanega nam je še primerjati slovniške oblike preteklega in prihodnjega časa, pojasnjujočim njih značilnost, zlasti zgoraj navedeno dejstvo, da se deležnik preteklega časa približuje svojstvu pridevnika.

Kakor smo videli, slovenščina ne izraža preteklega časa tako točno z eno popolno določno obliko, kakor drugi v tem oziru popolnejši flektujoči jeziki. Prav glagol, ki bi moral izražati določno obliko preteklosti, je zadobil več ali manj okamenelo obliko deležnika, ki se sicer nazira kot pretekli deležnik, a se baš tudi rabi za prihodnji čas. Zaradi te dvojne rabe 1. ne znači več natančno časa, ostalo mu je še svojstvo, tvarjati kongruenco z osebkovo besedo, vsled česar kaže po obliki neko sorodnost s pridevniki; 2. ne vzdržuje več pravega soglasja med vsebino misli in jezikovno obliko. In ta deležnik, kakor smo videli, ne more izražati dopovedi, ker razen vsebine nima več onega življa, kažočega na subsistenco, ki po njem zadobi svojstvo povedanega glagola ter more le služiti v določilo dopovedi: zato je prevzel posel, izražati dopoved, glagol «biti» v določni obliki.

V to svrho primerjajmo sledeče stavke: «Mati je prišla», «Mati bode prišla» in «Mati je skrbna»!

Vsak trezen mislec uvidi, da imamo glede na slovniško obliko v vseh treh stavkih eden in isti sklad, značilen po kongruenci z osebkovo besedo.

Slovnica sme in mora določiti samo to, kar vidi na obliki. V slovniškem oziru je v obliki «je» vidljiva sedanja, v obliki «bode» prihodnja eksistenca oziroma trditve; torej je v stavku «Mati je prišla» izražena sedanja trditve «je» o preteklem trajnem stanju, označenem po preteklem deležniku «prišla».

Da pa se v stavku «Mati bode prišla» glede na dopoved «bode» in deležnik «prišla» slovniška oblika in vsebina misli ne ujemata, ker si stvarno ne moremo misliti prihodnje eksistence oziroma trditve o preteklem trajnem stanju, izraženem po preteklem deležniku «prišla», ker rabimo za prihodnost tudi deležnik preteklega časa, to dejstvo dokazuje 1., da je v tem slučaju deležnik izgubil še slednji znak glagolov, značiti čas, približujoč se glede na kongruenco z osebkovo besedo še bolj pomenu pridevnika; 2., da je nastala med slovniško obliko in vsebino misli neka neskladnost (disharmonija); o veljavnosti vsebine misli pa slovnica nima nobenega kriterija. Saj tudi silogistik v logičkih naukih nima presojati resnice in neresnice premis, dasi ima neomejeno nalogo, natančno kontrolovati vsak konkluzij.

To dejstvo je osobito Lotze zanimivo razjasnil na šaljivih vzgledih. N. pr. «Alle Lappländer sind geborene Dichter, Homer war ein Lappländer, also ist Homer ein geborener Dichter.»

Točnosti zaključka ne more nihče oporekati, tudi konkluzij je resničen, a premisi sta nesmiselni; logičsko in slovniško pa je vse prav. Prav tako je stavek «Rujavi hrošč je koristen» slovniško pravilen, a stavek «Rujavi hrošč je škodljiv» pa slovniško napačen, dasi je prvi po vsebini neresničen, drugi pa resničen.

Slovniško sta izraza «Mati je» in «Mati bode» pravilna stavka, skupini «Mati prišla» in «Mati skrbna» pa nista stavka. Zanikajoč v določnih oblikah «je» in «bode» vsebino, nimamo več dopovedi, in naš jezik ni več flektujoč, marveč osamujoč, kakor recimo madjarski. Madjar n. pr. piše: «Az atya nagy, de a gyermek kicsiny.» (Oče velik, a otrok majhen). Naj si torej Madjar v svojem jeziku samo zraven misli dopoved «je», a je ne izraža, mi ga ne bomo posnemali, ker bi škodovali našemu jeziku, znižajoč ga na stopnjo njegovega jezika; saj imamo znamenit pripomoček, dopoved značiti z določno obliko «je», ki je značilno svojstvo pregibajočega jezika, najpopolnejšega vseh jezikov.

Iz jasno označenega stališča razvidi vsak misleč čitatelj, da razlagajoč razne slučaje glagola «biti» kot predikat, ki jih našteva g. pisatelj, nikakor ne pridemo v zadrego. Zato tudi ne moremo zagaziti v one nesmiselne zaključke in posledice na str. 78., ki jih izvaja iz razmotrivanja

g. drja Bezjaka, «da sta nam v stavkih «Hrast je drevo» in «hlavec seka drevo» povedni obliki «je» in «drevo» enakoveljavni kot predikat, da nam je vsled tega v obeh stavkih «drevo» objekt!»

Predikata sta nam zares «je» in «seka», saj izražata oba dopoved, kakor smo dokazali; a razlika je ta, da je «biti» brezpredmetov glagol, zato ne more zahtevati objekta, pač pa ga določuje povedkov imenovalnik «drevo», ki pa po bistvu pregibajočega jezika ne more biti «objekt!»; drugi pa je predmetov glagol, ki zahteva tukaj predmet v tožilniku «drevo». V stavkih «Deček poje vesel» in «Deček poje pesem» imamo tudi isti samostojen glagol «z lastno vsebino», a baš v njiju «vsebinski pristavek» «vesel» in «pesem» nista enaka stavkova člena! V stavkih «Deček je vesel» in «Deček poje vesel» pa je njiju vsebinski pristavek «vesel» enak stavkov člen, dasi je po mnenju g. pisatelja samo «peti» samostojen glagol.

Torej iz tega raziskovanja nedvomno sledi, da je nesmisel, predikate presojsati po njih veljavnosti!

Nadalje ne moremo odobravati na str. 79. navedene trditve, «da je bil prvotni predikat — kar je čisto naravno — kak nomen ali adverb», ker bi se na ta način pregibajoč jezik razvil iz osamujočega, kar nasprotuje sledečim dejstvom: 1., da se še osamujoči jeziki dosehdob niso povzpeli do flektujočega, pač pa po izbruševanju končnic določnega glagola flektujoči jeziki vedno bolj oslabevali ter se približujejo osamujočemu; 2., da dveh subsistenc pregibajoč jezik ne more spojiti v dopoved, marveč subsistenco in na njej tičečo eksistenco ali nje kakovost, stanje, izraženo po glagolu, in 3., da je v sanskritu že od pamtiveka glagol dobival končnice, kaže na subsistenco; a baš je mogoče, da se je v pradobi vezal samostalnik z glagolovim deblom, o čemer pa so mnenja jezikoslovcev različna in nedognana.

Na isti strani zagovarja tudi g. pisatelj na vso moč starikavo kopulo rekoč: «Toda kopula ostane kopula in naj jo kričé naglašamo.»

V to svrhu pobija nazore g. drja Bezjaka, da se v stavku «A je morilec» z naglaševanjem povedne oblike «je» poudarja glagolova vsebina oziroma eksistenca A kot morilca, pišoč: «Tu se poudarja A kot **morilec**, a ne eksistenca subjekta kot takega —» pristni veziličar!

Čudno! Kaj pa se pravi poudarjati eksistenco A kot morilca? Gotovo nič drugega, kakor naglašati, da eksistenca izražena z glagolom «je» in po samostalniku «morilec» kvalitativno določena tiči na Aju, na imenu subsistence (osebkovi besedi), torej tudi na subsistenci, na osebkku samem, ki se tu zove A.

Ali iz tega preiskovanja ne razvidimo prav jasno, da se v tem slučaju naglašá dopoved «je», značujoča eksistenco, ki nje 3. oseba kaže na subsistenco, imenovano A, nje vsebina «biti» pa je določena s povedkovim imenovalnikom «morilec», ki ob enem tudi pojasnjuje osebkovo

besedo A? Ako bi določna oblika «je» ne izražala dopovedi, «A» in «morilec» gotovo ne; ako bi bila povedna oblika «je» brez vsebine, potem ni več dopovedi ter «A» in «morilec» razpadeta kot posamezni besedi.

Torej odslovimo ničevno logiško primes, operelo kopulo, potem nam ne bo treba istovetiti kopule z glavnim stavkom! Zapodimo pa jo v deveto deželo tudi zato, da ne bomo našega jezika znižali do osamujočega.

Končno tudi ne moremo odobravati trditve g. pisatelja na str. 81, «da je logika podlaga slovnici — da je slovnica v celoti brez logike nemo-goča — da skladnja ne pride daleč brez logike.»

Da se moramo pri pouku vsakega predmeta, tudi pri pouku slovnice ravnati po logiških načelih, to je res, vse druge trditve g. pisatelja so neresnične.

V razmotrivanje teh napačnih trditev bi bilo treba obširne razprave. Za zdaj rečemo samo toliko, če bi bile te trditve resnične, potem bi morali slovnico oziroma stavkoslovje smatrati kot neko vrsto logike, stavek istovetiti z logiškim sodom, dejstva, ki so njih neresnico filozofi in jezikoslovci že davno dokazali; in prav Kern je populil iz stavkoslovja logiške primesi, preosnjujoč slovnico v samostojno vedo.

Da se kratkomalo dotaknem tega vprašanja, navedem, da se formalna logika n. pr. ne peča z velelnimi stavki ter jih mora v izrazbo soda izpremeniti v indikativne. Tudi je za stavkoslovje eminentne važnosti razlika, ki jo izraža določni glagol po treh osebah, za logiko pa je brez pomena.

Kolika je razlika med slovniškimi kategorijami: določnik, velelnik, želelnik itd. in logiškimi po kolikosti, kakovosti, odnosu in načinu!

Nadalje je logiški sod vedno podatek preudarjanja, pristoja li po pravici predikat subjektu, ima se li pojem osebkka kot vrsta podrediti pojmu predikata. Zaraditega enoviti slovniški stavek ni logiški sod, kakor zložen stavek ni logiški sklep; pač pa združitev več enovitih stavkov more biti logiški sklep, kakor enovit stavek logiški sod. In če tudi vsebina in pomen večje stavkove celote odgovarja sklepu, se baš njega jezikovna oblika bistveno razlikuje od obrazca logiškega sklepa.

Kdo si je svest logiških procesov, kadar izgovarja eden ali več stavkov, menda navdušen govornik, ki si prizadeva z vsemi retoriškimi pomočki pridobiti nazvzoče poslušalce za svoje naklepe?!

Da se določi in razjasni n. pr. učencem vsebina kakega stavka ali kake večje stavkove celote, v to svrhu ni treba kake slovniške ali logiške kategorije, marveč psihološko in pedagoško izobraženega, živahnega učitelja, zdrave domišljije.

Ako pa poučujemo stavkoslovje, moramo učencem nazorno razjasniti razmerje (prirednost in podrednost) posameznih členov enovitega in prav to razmerje posameznih delov zloženega stavka.

Da bi pa spoznavanje in pojmovanje bistva enovitega stavka začeli z atributi ali adverbijaliji, kakor nasvetuje g. dr. Tominšek, to nam je narobe svet prav tako, kakor da zidar pri zgradbi kakega poslopja postavi najprej streho in stene, potem šele sezida temelj, in končno sestavi stavbeni načrt!

Kratko: Slovnica je formalna veda kakor logika: a nje naloga nikakor ni, pretresovati in raziskovati vsebino onih slovniških oblik, ki njih pravila razjasnjuje in določuje.

Pri koncu sem.

Namen podanih vrstic je, pojasniti:

1. Na katere temelje se opirajo Kernovi nazori o določnem glagolu in kateri velevažen smoter je vodil tvarjajočega značilno slovniško enoto;

2. da je spreten slovničar dolgo let preiskujoč slovniške kategorije glede na njih slovniško vrednost očistil stavkoslovje motljive logiške primesi, preosnjujoč slovnico v samostojno vedo;

3. da s Kernovo teorijo zlasti o določnem glagolu v stavkoslovju izdatno pridobimo, ako jo dosledno izkoriščamo, a da nazadujemo kakor hitro delimo glagole v pristne in nepristne (pomožne), tvarjajoč ničevno kopulo;

4. da je g. dr. Tominšek svoje na prvi videz vabljive trditve, zadevajoče glagol «biti» kot predikat, v celoti tudi iz svojega stališča premalo jasno dokazal, prekrizajoč svoja premostrivanja z nebitvenimi privlakami, ki je po njih zagazil v nepravne zaključke in posledice, prezirajoč jedro, bistvo določenega glagola, in vse to zaradi tega, ker si vsled krivih nazorov o svojstvu in postanku glagola «biti» in o bistvu in zadači slovnice in logike na vso moč prizadeva, obremeniti stavkoslovje z logiško materijo, zlasti starikavo kopulo;

5. da so v razpravi podana raziskovanja pod 4. navedenih, trditev glede na njih veljavnost utemeljena po tehtnih znanstvenih razlogih, opirajočih se na bistvo in pojave flektujočih jezikov ter so nam dala priliko dokazati:

a) da združuje tudi glagol «biti» v določni obliki prav ona dva življa, kakor vsak določni glagol, tvarjajoč zase predikat, stavkovo prvino;

b) da se ta glagol in nekateri drugi glagoli redkokrat rabijo sami zase, marveč navadno zahtevajo posebno vrsto določil, povedje ali predikativ, ki ima to svojstvo, da ne dopolnjuje samo glagolove vsebine, marveč ž njo vred tudi osebkovo besedo;

c) da zaradi teh bistvenih znakov tvorijo tretjo vrsto določil, značilno slovniško kategorijo, ki se bistveno razlikuje od kategorij predmetov in prislovij;

č) da vsled teh dejstev povedje ločimo od pravega predikata, določnega glagola, kakor predmete in prislovja, ker bi narobe tudi predmeti

in prislovja skupno s povednim glagolom tvorjati predikat, kar bi uničilo dosedanjo veljavnost značilnih slovniških kategorij;

d) da tudi g. dr. Tominšek ne more pogrešati predikativa, ker ga odlikuje s posebnim imenom;

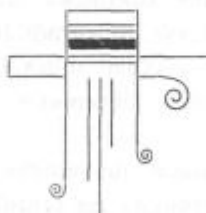
e) da se po merodajni slovniški obliki ločijo čestokrat zložene oblike v povedni glagol in njega določujoči deležnik, zlasti v slovenščini pretekli čas v določno obliko glagola «biti» v sedanjiku (povedek) in v deležnik preteklega časa (povedje);

f) da pri zloženi obliki prihodnjega časa glede na vsebino misli in slovniško obliko nastane neka disharmonija; a slovnica o veljavnosti vsebine nima nobenega kriterija;

g) da vsled dokazanih bistvenih znakov glagola «biti» in nekaterih ž njim sorodnih glagolov za vselej zavržemo logiško primes, ničevno kopulo;

α) ker v slovniškem smislu kot Beckerjev «Formwort» glede na nje določno obliko ne odgovarja niti bistvu niti postanku povednega glagola, izražajočega že od pamtiveka dōpoved, in

β) ker v smislu formalne logike, ki se glede na nje svojstvo in zadačo bistveno loči od slovnice, za stavkoslovje nima nobenega pomena.¹

¹ Izšlo je že več od ministrstva aprobiranih nemških slovníc, ki so sprejele več ali manj Kernove teorije, zlasti pa stoji Jaukerjeva slovnica za učiteljišča (na podlagi te teorije je tega leta izdal že tudi slovnico za meščanske šole v novi izdaji) popolnoma na Kernovem stališču in uči, da je vsak glagol, tudi glagol «biti» povedek.

KAKO JE ELEMENTARNO UČITI STEREOMETRIJO.

JOS. BEZLAJ.

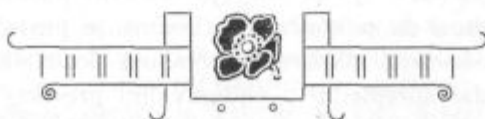
2. zvezku letošnjega «Popotnika» čitamo sicer kratko, toda jedrnato razpravo o izračunanju telesnin. Nekoliko obširneje se ta predmet obravnava v knjigi: «Dr. Močnik, Geometrijsko oblikoslovje za dekliške meščanske šole», ki je sedaj v rabi na kranjskih osemrazrednicah s slovenskim učnim jezikom. V knjigi je tudi mnogo prav primernih nalog, vendar to še ne zadostuje. Učenci se morajo vaditi tudi sami meriti telesa in s temi merami računati. V ta namen se posebno priporočajo modeli iz trdega papirja, katere so učenci sami izdelali, kar ni težko, če so se naučili risati mreže. Učitelj jim da potem nalogo, zmeriti razsežnosti (dimenzije) svojega modela in če jim je že prejšnjo uro pojasnil pravilo, po katerem se izračuni površina in prostornina takega telesa, lahko sedaj od njih zahteva, da izvrše račun za svoj model. Za zgled slabjšim učencem pokliče kakega boljšega učenca, ki zmeri na šolskem večjem modelu potrebne dimenzije ter izračuni na šolski deski njegovo površino in prostornino (telesnino). Ko so vsi učenci izvršili svoje naloge, se učitelj prepriča, ali so jih tudi prav pogodili ter pokliče nekaj slabjših učencev, ki svojo nalogo na tabli še enkrat izdelajo. Dobra vaja je tudi, če zmerijo šolsko omaro in sobo ter izračunajo prostornino. Tako se temeljito pripravijo za naloge, ki se nahajajo v šolski knjigi.

Omeniti moramo pa napako, ki se je po prof. Hartlu vrnila v nekatere nemške učne knjige za meščanske šole. Prof. Hartl razlaga površino poševne prizme in poševnega cilindra na ta način, da z vodoravnimi preseki razkroji pokončno prizmo oziroma pokončni cilinder v tanke ploščice, katere nekoliko na stran pomaknjene, predstavljajo od daleč obliko poševne prizme (poševnega cilindra), kar naj dokazuje, da sta pokončna in poševna prizma (oziroma cilinder) prostorno enaki, ako imata enako osnovno ploskev in enako višino. To navodilo je na videz prav instruktivno, toda matematično popolnoma napačno, ker še tako tanke ploščice ostanejo pokončne prizme (cilindri) ter ne morejo sestaviti poševnega telesa, ker navpičen presek skozi os pokončnega cilindra je pravokotnik, navpičen presek skozi os poševnega cilindra pa romboid. Romboid pa ne moremo v pravokotnik nikdar spremeniti z vodoravnimi preseki, ampak le z navpičnim presekom, izvršenim po romboidovi površini, ki da trikotnik. Ta

trikotnik prestavljen na drugo stran, pretvori romboidov ostanek (trapez) v pravokotnik. Tako moremo tudi enakost prostornin pokončnih in poševnih navedenih teles dokazati le z navpičnimi preseki. Pri poševnem paralelepipedu dobimo z navpičnim presekom po stranici gornje osnovne ploskve tristranično prizmo, katera prestavljena na drugo stran obsekanega paralelepipeda spremeni prvotni poševni paralelepiped v pokončnega. Z navpičnimi obseki, izvršenimi po straneh gornje osnovne ploskve in preložitvijo teh odsekov na nasprotno stran lahko dokažemo pri vsaki poševni prizmi (tri- ali mnogostranični) spremenitev v pokončno prizmo in s tem pravilo: «Prizmi, ki imata enaki osnovni ploskvi in enaki višini, sta prostorno enaki.» Pri poševnem cilindru dokažemo to pravilo, ako izvršimo navpičen presek z žlebastim nožem ob krožnici gornje osnove ploskve. Ta žlebasti odsek prestavljen na nasprotno stran cilindra, spremeni prvotno poševnega v pokončnega. Učitelj to lahko pokaže pri glinastem (še ne posušenem) cilindru, strugar pa napravi lahko tudi lesene take modele.

Koristno za praktično življenje je, ako znamo izračunati prostornino po obliki poljubnega telesa. Kako to izvršimo s pomočjo teže, razloženo je v prej omenjeni učni knjigi. Specifično težo lahko določimo s hidrostatično tehtnico. Ako pa te nimamo in specifične teže nepravilnega telesa ne vemo, tedaj si pomagamo s štirioglasto (paralelepipedasto) ali okroglo (cilindrasto) posodo. Ako ima posoda po višini začrtano merilo (milimetre), potem je račun hitrejši. Ako pa nima zaznamovane nobene mere, postopamo tako-le: V posodo nalijemo nekoliko vode, ter začrtamo na posodi vodno višino (gladino), potem položimo telo v posodo, voda v njej se vzdigne, vodno gladino zopet začrtamo. (Ako je telo lažje od vode, treba ga je s kako iglo potisniti pod vodo.) Prostornina vzdignjene vode je enaka prostornini v njej ležečega telesa. V štirioglasti posodi ima vzdignjena voda obliko paralelepipeda, v cilindrasti pa obliko cilindra. V prvem slučaju zmerimo notranjo dolžino in širino posode ter višino vzdignjene vode; prostornina je enaka produktu teh dimenzij. V drugem slučaju pa zmerimo notranji premer cilindraste posode in višino vzdignjene vode ter računimo po pravilu $P = r^2 \pi \cdot v$. V tem pravilu je P prostornina, r polmer osnovne ploskve, $\pi = 3,14$ in v pa višina.

Prostornino zelo velikih teles (geometrijsko nedoločene oblike) pa moremo le s pomočjo teže določiti.

POEZIJA V SLOVENSKI URI.

DR. K. OZVALD.

III.¹

Umetelnik.

(Spesnil Fr. Levstik.)

V tem veličastnem poemu nam je Levstik na monumentalen način ponazoril misterij umetniškega stvarjanja ter povedal, kaj se godi v duši umetnika (pesnika, slikarja, skladatelja...) v trenutkih, ko se mu v duševnosti umetnina poraja, ko umotvor v fantaziji spočenja (koncipira).

V stanju neke vrste mrzličavega nemira (v ekstazi) se nahaja umetnik oziroma njegova producirajoča fantazija takrat, ko gleda in posluša «zamačnjen v nebo», kar «gledalo ni oko, uho ni čulo posvetno», ko se mu umetnina v duši poraja. V njegovi psihi delujejo v tistih hipih tajne sile, v njegovih prsih se širi in giblje. A kaj povzroča to dušno vznurjenost, tega umetnik sam ne ve. Misli so to pač in čustva, ki vrejo in kipijo, dokler se v stvarjajoči fantaziji umetnikovi mirno ne zlijejo v harmonično celoto:

Ko goni² te³ z mesta, nemirno te ziblje,
kri bije v prevozke bregove srca,
kaj širi se v tebi, kaj v prsih ti giblje,
povedati srce ni um ti ne zna.

Da nam raztolmači to skrivnostno vrvenje in vrenje v umetnikovi duši, se je pesnik poslužil genialne, uprav titanske prisposode. —

V gori je neprestano grmel in bučalo. Ljudje so se strahoma spogledjevali ob skrivnostnem bobnenju. Kar iz osrčja te gore švigne blisk in udari grom, a iz nastale razpoke se vlije šumeča reka ter hiti čez plan v daljavo:

Zasveti se blisk,
udari grom.
Razmakne se skale okorne tisk;⁴
plasti razdrobe se, trga se lom.⁵
Iz hramov podzemskih bobni i šumi,
a reka svobodna buči i grmi,
v zeleno hiti.

¹ Gl. Popotnik XXVI., str. 107 in 342!

² Neka skrivna moč.

³ Umetnika.

⁴ Teža.

⁵ Skalovje.

Ta na jako čudovit način nastala reka je bila za deželo naravni kras prve vrste:

V valovih i solnce i luna igra,
nad reko se kroži mavra z neba;
srečuje i svoj te obraz iz vodé,
trgovi i mesta, drevesa, goré.

A nova reka je tudi prinesla docela novega življenja med prebivalce ob gorskem vznožju. V nje šumečem valovju se je pojavil nabroj raznolikih rib:

Vode obudé se,
plavuti svetle sé
i ribice semkaj i tjakaj pode se.

A na površju reke so se vtaborile nepregledne jate vodnih ptic:

Po nebu se ptičev poganja oblak,
s perotijo reže ujasnjeni zrak
ter suče se v desno, v levo vzigrava;
krdalo leteče
seda v valove bežeče,
tam mirno plava.

Bogat ribji plen je privabil ribiča:

Mladenič, ribič, radosti poln
odpenja čoln;
vesla, za veslom veselo poje
ter meče na mokro mreže svoje.

Vodne ptice pa, ki so se naselile po porečju, so priklicale lovca:

Ob vodi
zeleni lovec hodi;
med bičje se vmiče,
obrača poglede,
kam utva seže.

A sočnata trava ob rečnih bregovih je bila neodoljiva vada za pastirja in njegovo čredo:

Po bregu se trava iz rose dviguje,
visoko rase;
po travi se čreda jagnjet raduje,
skakaje pase.

Pastir pa zamaknjen zre v reko, saj mu je zdaj stoprav jasno, kaj je v gori neprestano gremelo in bobnelo ter sililo na dan:

Stoji tam siv pastir,
ni svesti si v glavi svojih oči,
i nem strmi
ter vidi i ve,
kaj nekdanj budilo je šum i nemir,
grmeti pod zemljo prestajalo ne.

Kakor je reka nepričakovano z elementarno silo prišumela iz osrčja gore pred strmečega človeka, tako tudi umetnik nepričakovano to, «kar je gledal in čul... zamaknjen v nebo», postavi v vidni obliki (kot pesem, skladbo, sliko...) pred strmeče človeštvo potem ko je prejel v burni fantaziji zasnoval umotvor. Človek občuduje umetnino, se pod nje čudovitim vplivom ves prerodi, poplemeniti in umetnik — kakor zgoraj pastir — zdaj «vidi i ve», kaj je bilo vzrok one ekstatične vznemirjenosti, ko se mu je v duši porajala umetnina. —

Levstik govori v «Umetelniku» o umetniškem stvarjanju, o vzvišenem predmetu torej. Vzvišenim mislim pa je dal toli veličastno obliko blestečih verzov in plastičnih, kakor iz najfinejšega marmorja izklesanih podob, da moramo reči: misel in oblika se je pesniku popolnoma zlila v krasno enoto, v nič manj krasno kakor je ona, ki jo izpričuje Götthejev občudovani in občudovanja vredni «Wanderer»,¹ kl mu je — vsaj deloma — istotako predmet: umetnost.

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENA.

Knjige «Slovenske Šolske Matice» za l. 1905.

Piše —l.

(Dalje)

3. Realna knjižnica. Zgodovinska učna snov. Spisala J. Apih in dr. M. Potočnik. V. snopič.

Slovenska Matica je sklenila, oskrbeti slovenskim ljudskim šolam prepotrebni realni knjig. Tako malo gradiva je bilo doslej učitelju slovenske šole na razpolago! Vse smo si morali izposojevati pri tujcu. Zato se moramo Matici zahvaljevati za srečno idejo, odpomoči tudi tej hibi slovenskega šolstva. Samo dolgo časa bode treba čakati, preden bomo imeli vso realno snov v rokah. Čez pet let je izhajala (in bode še eno leto) samo Zgodovinska učna snov. Kdaj pridemo do prirodoslovja, prirodopisja, do geografije? Bilo bi želeti, ko bi Matica pomnožila število realnih knjig. Seveda bi bilo treba v ta namen pomnožiti število udov, toda o tem pozneje.

¹ Po mislih bolj sorodna «Umetelniku» je Schillerjeva «Die Macht des Gesanges», osobito nje prva kitica.

Da je začela Matica baš z zgodovino, to se mora pohvaliti. Priskrbeti slovenski šoli za njo spisano, v slovenskem duhu sestavljeno knjigo za zgodovinski pouk, to je bila potreba, ki je nemara nihče ni tako občutil kakor slovenski učitelj. Razen nekaterih izdanj Slovenske Matice in Starétove zgodovine ni bilo uporabne knjige za zgodovino, če se ne ozremo še posebej na čisto v nemškem duhu prevedene Mayerjeve učbenike za gimnazije. Starétova zgodovina je preobširna, popolnoma nekritiški in pristranski pisana ter ima za slovensko ljudsko šolo premalo slovenskega gradiva. Bili smo torej primorani, zatekati se po zgodovinsko snov k Nemcem. A kaj nam je mogel nemški zgodovinar nujati? — Redke so ne samo nemške, ampak tudi drugojezične zgodovine, ki bi ne bile pisane pristranski. Nekatera novejša dela se nemara odlikujejo po intenzivnejši objektivnosti, a enakopravnost vseh narodov pred sodiščem historije vendar nikjer ni izvedena do skrajnosti. Kar zgodovinar samostojno napiše, je vselej zvezano z njegovimi prepričanji, z njegovimi nazori, ne more torej zagledati belega dne brez pečata strankarstva. Drugače piše zgodovino o Nemcih Prus, drugače Bavarec, drugače Avstrijan. Drugače piše protestantski pastor in drugače katoliški svečenik, drugače naprednjak, drugače zarit reakcionarec, in zopet drugače konservativec, drugače socialist. Francoski republikanec boče snov postavil v drugo luč nego legitimist ali bonapartist. — Da, pravičnost vsem narodom, ostroumna kritika vseh razmer brez želje, koristiti svojemu rodu, svoji stranki v javnem mnenju, to je nedosežen, in nemara tudi nedosegljiv, nemogoč ideal zgodovinarjev. Ljudem se nebarvano steklo ne dopada, občinstvo se ogiblje brušenim kristalom in je navajeno gledati preteklost skozi barvane leče. Nemcu nobena zgodovina ni dovolj nemška. In iz kakšnih virov smo bili primorani zajemati mi, katerim zopet nobena zgodovina ni mogla, ni smela v obstoječih konkurenčnih razmerah biti preslovenska, preslovanska. Slovenec se ni smel zavedati v šoli tega, da je sicer slab, a vendar uvaževan del Slovanstva. Spominjati se v učbenikih slovenske zgodovine, tega niso shvatali Nemci kot prijetno dolžnost. Krivični so bili v svoji sodbi, krivični v svojih poročilih. In kakšno snov smo potem nujali našim učencem. Ali se še čudimo, da je ljudska šola vzgojila toliko renegatov? — Z Matičnim izdanjem učne snovi iz zgodovine se je imelo odpomoči vsem tem nedostatkom. Knjiga bi morala nositi slovensko in slovansko lice. Spisana bi morala biti pred vsem po slovanskih virih, dejstva bi se morala soditi s slovanskega stališča, v prospeh in prilog Slovanom. Le tako bi mogli konkurirati z Nemci, katerim je nemški sam Bog v nebesih.

Ni potem vseeno, v kaki obliki se nam predočujejo dejstva. Zgodovinar mora imeti jezik popolnoma v oblasti. Zgodovina je umotvor, in jezik mora biti temu primeren. Kako blesteč je jezik francoskih zgodovinarjev. V nekaterih nemških zgodovinah imamo vzore umetne proze. Primerjajmo, kako opisujejo razni zgodovinarji isti dogodek. Vzemimo, kako opisuje bitko pri Hastingsu Schlosser, kako Becker, in kako jo opisuje Dickens v svoji zgodovini «A Childs History of England». Kakšna razlika med suhim pripovedovanjem in klasiškim orisom. — Jezik zgodovine bi moral biti primeren sloju, kateremu je zgodovina namenjena. Preprost za preprosto ljudstvo, za inteligenco izbran, vzvišen. Za slovensko ljudsko šolo sodi poljudno pripovedovanje, topel jezik, ki sega v srce. Slovenski učenec naj poskakuje veselja, če se smeji sreča slovenskemu

junaku, naj se mu krči srce žalosti, ko se mu opisuje Vidov dan, ki se je neštetokrat ponavljal v slovanski zgodovini. In to mora doseči jezik, to mora doseči tista tiha sugestija, ki leži v zboru in redu besed.

Knjiga, ki se naj uporablja v ljudski šoli, mora odgovarjati metodičnim načelom.

Katera načela pa prevladujejo danes v zgodovinskem pouku? Ponavljam frazo, ki se danes tako često čuje: «Približuje se vek humanitete». Ellen Key je imenovala dvajseti vek «vek otrok». To je višek humanitete. Šola se mora ozirati na to, in pedagogika se na to že dolgo ozira tudi v zgodovinskem pouku. Doslej smo bili navajeni, seznanjati našo deco samo z zmotami človeštva. Ali ni boj zaslepljenost ljudstev? Ali siužimo humaniteti, če se prezentira zgodovina kot nepretrgan tok nedolžno prelite krvi mase, mase, ki skoraj nikdar ni vedela, zakaj rosi zeleno polje s srčno krvjo? Nastopila je druga faza v zgodovinskem pouku. Zasedovati se je začela pot, katero je hodil genij človeštva, umikajoč se popriščem človeške surovosti. Oživel je zgodovinski pouk, ko so se začeli učenci seznanjati z zgodovinskimi viri. Iz tega se je potem izcimila zahteva po kulturni zgodovini, in danes leži glavni namen zgodovinskega pouka v spoznanju kulturnih prilik raznih narodov v različnih dobah. Danes nam imponirajo Egipčani bolj, nego sirovi Izraelci, ta «izbrani narod». — Nova smer v zgodovinskem pouku odpira Slovincem nov svet. Saj jo imamo tudi mi, svojo kulturno zgodovino, bogata je, častna je, in v tem pogledu nam nihče ne more očitati, kar smo morali tolikrat z bolejšo slišati: «Narodič, ti nimaš preteklosti!» To je naš bogat, četudi še nedvignjen zgodovinski zaklad. — A zgodovinski pouk se s tem ne zadovoljava. Polagoma nastajajo in se spredeljujejo drugi nazori. Nekateri metodiki zahtevajo, da bodi zgodovina samo načrt razvoja človeške družbe, nekaka socijologija, razlagana na minulosti, drugi zahtevajo načrt, razvoja človeške duše, nekako psihologijo, razkazano na preteklosti. To je pogled v bodočnost. — Za našo slovensko šolo obvelja nemara to-le: Učenci naj pridobijo smisel za zgodovino stem, da se jim ne nujajo samo suha dejstva, ampak da se jim pokažejo zanimivosti; katere leže v činu, in ki spoznavajo še-le po podrobnejšem opisanju fakta, po podavanju tistih majhnih epizod, ki spremljajo glavni dogodek. Učenec naj zlasti spoznava kulturno zgodovino slovenskega roda in slovanskih narodov, to v prvi vrsti, potem še-le tujo kulturo. To bode oplemenilo duh, to bode vzbujalo vero v boljšo bodočnost Slovanstva. Slikati razvoj dela je plemenitejše, nego opazanje človeških zmot.

Pričujočo knjigo sta spisala profesorja Apih in dr. Potočnik. Prvi je reprezentant starejše šole, drugi stopi s prvim delom pred javnost. Profesorja Apiha poznamo iz drugih del. Mnogo je koristilo njegovo pero Slovincem. Hvaležnost do njegovega dela pa ne sme v toliki meri vplivati na oceno njegovega zadnjega spisa, da bi zakrivali nekatere slabosti njegove «Zgodovinske učne snovi». Njegova častita oseba ne more ničesar izgubiti: drugi časi, drugi ljudje, drugi nazori. In zato naj nam odpusti, če sodimo njegovo delo s svojimi nazori. Naše globoko spoštovanje mu ostane.

Profesor Apih je opisal Napoleonovo dobo. To so bili viharini časi, znameniti za Slovence. Po mojem mnenju leži glavna napaka tega dela knjige v tem, da se premalo ozira pisatelj na kulturni moment. Navidez

sicer Mart zaduši vsako kulturno delo, a vendar je bila ravno Napoleonova doba važna za prirodne znanosti. Koliko se je doseglo v tehniki do leta 1835! Duševna omika nekaterih narodov je dospela v tem času na vrhunec. Nemci so n. pr. imeli tedaj klasiško dobo svoje literature. O vsem tem slišimo v knjigi le malo. In vendar zahteva novejša metodika kulturno zgodovino.

Čini so očrtani brez onih podrobnosti, ki nam jih primaknejo iz preteklosti v sedanost pred naše duševno oko. Kako bi se bila dala opisati junaška borba Tirolcev, kako bitva pri Aspernu, pri Lipskem! To bi se bilo lahko storilo. Saj je toliko snovi v knjigi kakor je ne bomo nikdar mogli uporabljati v naši ljudski šoli, in ko bi se ta še tako razvila. Še za meščansko šolo je je dobra tretjina preveč. Celo delo bode imelo nemara 800 strani. Kdaj se bode to vse obravnavalo? Kako majhna je Eidamova knjiga, a kako srečno je izbrana njena snov! Če je bilo res potrebno mnogo napisati, no potem bi se najvažnejše podalo v širji obliki, in učitelj bi se lako veselil te knjige. Čital bi bil učencem natančen opis tega ali onega dogodka, in učencem in zgodovinskemu pouku bi bilo ustrezno.

Vprašati se moramo, ali je knjiga v tej obliki sploh pripravna za šolo. Zanikati moramo takšno mnenje takoj. Za učiteljevo roko pa tudi ni, ker za njega je zopet premalo gradiva. Učitelj mora poznati zgodovino, a dovolj znanja mu ta knjiga ne nuja. Saj je Staretova zgodovina za preprosto ljudstvo obširnejša; in za učitelja sodi vendar več nego za preprosti narod. Če je bila knjiga namenjena šoli, dobro, potem naj bi nujala samo to, kar je šoli neobhodno potrebno, in učitelji začetniki bi mu bili hvaležni. Če pa naj bi bilo učitelju prosto dano voliti snov, potem bi zopet moralo biti samo toliko snovi, kolikor bi je mogel uporabljati učitelj na vseh koncih naše domovine.

Če je bila knjiga namenjena učitelju za lastno naobrazbo, potem bi naj bila spisana v učiteljskem duhu. Učitelji smo napredni ljudje, reakcionarnosti ni prostora v našem srcu. Mi se borimo za prosveto in napredek.

Že jezik bi moral biti v zgodovini za učiteljstvo čisto drugačen. Zahtevamo umotvore, kar storimo vsled svoje naobrazbe po pravici.

Duh je čuden, ki preveva Apihov del zgodovine. Meni se dozdeva, da je ta del spisal reakcionarec, konservativec. Primerjajmo samo oris francoskega dela na Kranjskem str. 518. Na str. 538 govori o restavraciji, in nima besede, da bi ožigosal početje avstrijskih uradnikov v tedanji dobi, ne ve nič o preganjanju slovenskih rodoljubov, o uničevanju slovenskega šolstva, kakršno je ustvarila francoska vlada, neče omeniti, da je francoska vlada v par letih za našo domovino več storila, nego avstrijska v stoletjih. Kako vam ugaja stavek: zgodovinski razvoj je delo božje previdnosti. Ubogi Slovenci, ki so se zamerili tako hudo božji previdnosti, da jim je od nekdanjega ozemlja ostal le otok, ki se pogreza sredi sovražnih valov , Kaj so trpeli Lahi pod Avstrijo! Naj čita tudi največji sovražnik Lahov knjigo Silvia Pellica «Le mie prigioni», in hudo mu bode. Za vse to nima pisatelj besede in govori samo o hudobnih upornikih, za katere more biti šiba vedno pripravljena. O ponemčevanju, o cenzuri itd. slišimo malo, in vendar se moramo čuditi, da Slovani sploh še žive v naši državi.

Da, te slovanske razmere. Kako malo se ozira pisatelj na naše brate! Za slavno vojsko Rusov l. 1827—29 ima samo par besed. Skoro na vsaki

strani se mi vidi, da je pisal pisatelj slovensko knjigo po nemških virih. Nemci so napravili primeroma iz velikega Napoleona, ki je bil v primeru s Friderikom Velikim prava ovca, karikaturu. In Apih nam predstavlja Napoleona ravnotako kot grabežljivega podleca, kot trmasto, jokavo dete, njega, kateremu je bil svet premajhen! Ah, da se je spomnil, kako Francozi slikajo tega svojega velikana, da se je spomnil dogodkov v Grenoblu, v Parizu po vrnitvi Napoleonovi z Elbe, da se je spomnil krutega postopanja francoskih princev s starimi Napoleonovimi generali! Napoleon v slovenski knjigi ne sme biti nemška fotografija!

Včasih je pisana knjiga površno — kakor bi gospod pisatelj sam jedva čakal, da jo izgotovi. Zato tako mlačno opisovanje nekaterih dogodkov. Bitka pri Waterloo je končana s par besedami. Sodba je včasih enostranska, vzroki netočni. Da se je Avstrija zapela v boj s Francozi, temu je bila kriva avstrijska reakcionarnost. Da je Napoleonova doba uboževala le um ter «ledenila» srce, ni res. Bila je doba za Goethejevim Wertherjem, prepolna svetožalja, mladina je živela le v nekem idealnem svetu. Napoleonu ni bilo samo do tega, da dobi sina, ampak prvi vzrok mu je bil pač ta, da se zveže s starimi dinastijami in da si pridobi zaveznike. Da ga je odbil pri snubitvi Aleksander I., je bil tudi vzrok, da so se pozneje pokrile ruske poljane z mrtvimi gardisti. Značajev ne riše tako, da bi jih mogli mladini predočiti kot vzore. Napoleona II. orisuje n. pr. tako mlačno! Pravi, da je bil slavohlepen, a pozabi na vse duševno trpljenje tega nadarjenega mladeniča, pozabi omeniti, kako je oboževal svojega velikega očeta, katerega so mu slikali kot največjega lopova itd.

To imamo prigovarjati knjigi, v kolikor je odgovoren za njo gospod profesor Apih. Tako moramo soditi, ker smo učitelji, ker gledamo zgodovino z naprednimi očmi. Naj nam gospod profesor te sodbe ne zameri. Saj je samo naša sodba, in če je kriva, ostaja mu zavest, katero mu nuja knjiga sama, in nemara tudi sodba drugih ne bode tako ostra.

Zakaj je dobo ustavnih bojev začel opisovati dr. Potočnik? — Nemara je gospod Apih sam uvidel, da bi le težko orisal dobo borbe naprednosti s temo s svojim prepričanjem v duši.

Dr. Potočnik je rešil svojo nalogo častno. To jo naš mož, napreden duh, ki veje iz njegovih vrst, nas navdušuje. Saj bi bil ta del, pisan v reakcionarnem duhu, prava karikatura. Potočnikov jezik je bogat, svež, prikupljiv, prožen. Kako toplo govori o Slovanih in njih težnjah, kako lepe so črtice, ki jih podaja o našem premilostivem vladarju. — Kritizem vlada v tem delu. Kako obširno navaja vzroke za nazadovanje Slovencev. In dr. Potočnik je mož, ki se ne boji povedati svojega mnenja. — Kako zna pripovedovati, spoznamo n. pr. iz opisa viškega boja. Pa čemu še več besed: dr. Potočnik naj iskusi svojo moč na večjem delu, na večji zgodovini; prepričan sem, da se bode tu pokazala njegova nadarjenost v vsej svoji moči.

Povzemam glavne misli:

1. S knjigo «Zgod. učna snov» ne vemo kaj početi; za šolo je preobširna, za učitelje premajna.
2. Deloma je spisana v neučiteljskem, reakcionarnem duhu.
3. Premalo se ozira na kulturno zgodovino, premalo na zahtevo zanimivosti gradiva.

4. Knjiga bi morala biti spisana po slovanskih virih, v slovanskem duhu, za vzgojo Slovanov. Romanskim narodom bi se morala kazati večja simpatija nego tlačiteljem našim, Germanom, kajti romanski duh je slovanskemu bližji. Od Romanov je prihajala omika, od Germanov ogenj in meč, zator. (Dalje prihodnjič.)

Der moderne Zeichenunterricht. Ein Leitfadens für den gesamten Zeichenunterricht. Von Adalbert Micholitsch. 1. Band. A. Pichler W. u. S. — 292 str. vel. 8°.

Leta 1902. je izdal znani Kuhlmann, risarski učitelj v Altoni, delo: «Neue Wege des Zeichenunterrichtes», v katerem strastno napada dosedanja postopek v risarskem pouku in učitelje risanja, obenem pa prav po kramarsko hvali sebe in svojo «novo» metodo. Omenjeno delo mu je pridobilo obilico vnetih pristašev, a tudi mnogo nasprotnikov. Med avstrijskimi strokovnjaki se mu je postavil po robu profesor Adalbert Micholitsch v svoji knjigi: «Zur Reform des Zeichenunterrichtes». Eine Kritik und eine Methode. V prvem delu zavrača Kuhlmann; ta del je poln perečega sarkazma in ostrih besedi. V drugem delu je v kratkih potezah začrtana pot, po kateri naj bi hodili posebno srednje-šolski risarski učitelji.

Letos je izdal Micholitsch popolno navodilo k risarskemu pouku. Pred nami leži 1. del tega velikega dela in reči moramo, da je vredno, da si ga natančneje ogleda vsakdo, ki se zanima za napredek v risarskem pouku.

V predgovoru omenja pisatelj razna nova dela o modernem risarskem pouku. Le malo teh del je dobrih, ker jih pišejo ljudje, ki nimajo mnogoletne prakse in ki streme za slavo.

V uvodu omenja pisatelj kolike vrednosti je risanje. Danes podpira učitelj predavanja z risanjem, a tudi učenec riše ter si tembolj zapomni oblike. Postopek v risarskem pouku se določa sam iz sebe. Učenci morajo spoznavati različna razmerja in jih določevati s pomočjo navpičnih in vodoravnih črt. Treba je torej, da se najprej privadijo prostemu risanju najrazličnejših potez. Zato je naravno in logično, da pričnemo s ploskimi oblikami in še-le od teh preidemo k telesu. Barvo naj uporablja učenec kolikor mogoče zgodaj. Predloge naj kopira le tedaj, ako se na drug način ne more privaditi kakih novi tehniki. Risati pričnemo že v prvem šolskem letu, a to naj nam bode le priprava; vsaka spretnost in umetnost zahteva pripravljajna in vaje. Dalje omenja pisatelj sedenje, priporoča risanje v velikem formatu, zametava prepogosto rabo radirke in nas uči, kako naj vlečemo črte.

V 1. odstavku razpravlja o risanju za otroke 6 do 9 let. Velike vrednosti so učne slike, ki jasno kažejo pot, katero hodi pisatelj. Za to stopnjo in tudi za vse prihodnje priporoča ilustriranje povestic.

Drugi odstavek nam kaže postopanje pri otrocih 9. do 10. let. Sedaj še-le se pričinja pravi pouk. Pri risanju se ozirajmo posebno na to-le:

1. Določimo lego najznamenitejših točk na papirju;

2. te točke zvežimo s črtami, da dobimo obris predmeta. Svetloba in senca storita potem še svoje.

Wir werden also den eigentlichen regulären Schulzeichenunterricht, so unmodern das auch gegenwärtig ist, unter allen Umständen mit der

Nachbildung von einfachen geometrischen Ornamenten einleiten, sie aber vom Anfang an gleich in ihren Farben nachbilden lassen. (Str. 41.) Geometriške oblike posnemajmo po posodah, pohištvu, blagu itd. Razložimo otrokom kaj pomeni krasiti, okrasek itd. Otroci spoznavajo temeljne oblike, urijo si pogled z raznimi delitvami daljic obenem slišijo in si zapomnijo tehniške izraze n. pr. mozaik, vložek (intarzija), maiolika, emajl itd. Takoj izpočetka poskušajo otroci samostojno sestavljati okraske. Vrste in skupine kvadratov, trikotov, polkrogov, celih krogov tvorijo prav ljubke uzorce. Predno učenec delo izvrši, naj pokaže osnutek učitelju v oceno in naj ga ob tej priliki vpraša za svet glede barv, ki jih hoče uporabiti. Učenci naj tudi poskušajo okrasiti stvari, ki so jih prinesli s seboj (škatlje od cigaret, lekarniške škatljice, skrinjice). Učitelj pokaže dekoriranje na enem predmetu ali pa pokaže predmete, ki so že okrašeni. V to svrhu nam dobro služi raznobojni papir, ki ga razrežemo v kvadrate, trikote, kroge i. dr. Učenci spoznavajo tudi že oblike priprostih cvetov in jih uporabljajo v olepšavo.

Tretji odstavek razpravlja o risanju 11. do 12. letnih otrok. Sedaj še-le sledi pouk o perspektivi, ki je potrebna k risanju po naravi. Pisatelj uporablja pri začetnem pouku 47 modelov in obravnava perspektivo zelo natančno, a brez posebnih aparatov ali konstrukcij. Za viziranje služi pletilka; v nazorilo perspektivnega zmanjševanja in skrajševanja mu služi približno 1 m² velik okvir, ki je prevlečen s črnim, prozornim blagom; k okvirju spada še kukalo, krožna ploščica z luknjico v sredi; kukalo je pritrjeno na posebnem stojalu. Pouk priččenja z velikimi modeli, ki pa kmalu kažejo podobe poslopij, stopnic, vrat itd. Sence zaznamuje z enotno barvo (neutralni ton). — Vmes ne pozabi okraševanja in pouka o barvah. Otroci spoznavajo barvne medsebojne vrednosti, naučijo se mešanja in vezanja barv. Obenem se še vedno vadijo v snovanju samostojnih okraskov, boljši tudi že skicirajo po manjših modelih.

Četrty odstavek obsega risarski pouk za otroke 12 do 14 let. Na tej stopnji se skupno poučevanje polagoma zameni s posameznim. Naravo proučujejo učenci črezdaljebolj natanko. Upošteva se skiciranje in razne tehnike. Za modele služijo posode, rastline, živali, a tudi najrazličnejši predmeti iz vsakdanjega življenja. Samostojno snovanje okraskov napreduje, riše se na izprehodih in doma, učenci se vadijo v vezanju šopkov iz poljskih cvetic; ob tem poslu morajo posebno paziti na obliko šopkov ter na harmonijo barv.

Na vseh stopnjah rišejo učenci na tablo. Pisatelj zavrača s pikrimi besedami Amerikanca Liberty Tadda, ki hoče, naj bi risali z obema rokama.

Ob koncu knjige je popolen učni načrt in prav interesanten odstavek o ilustriranju domačih nalog. Pisatelj pravi, da bi bilo prav umestno, ko bi učitelji na višjih stopnjah poskusili z ilustrovanimi nalogami.

V ilustriranje služijo razglednice, fotografije, ki so jih naredili učenci sami in pa — kar je najboljše — lastne ilustracije. (S tovarišem Brinarjem sva stvar takoj poskusila v 4. razredu meščanske šole in naloge se je izborna posrečila. Ker bo g. tovariš svoječasno sam poročal o tem, opustim natančnejše poročilo.) — Knjigo še enkrat toplo priporočamo.

K. Humek.¹

¹ Prosimo nadaljevanja! — Uredn.

NOVOSTI.

Kaj manjka naši šoli. Tako se imenuje brošurica 54 strani, katero je izdal v zalogi «Volné Myšenky» učitelj v Taboru, Konrad Pospíšil. V njej govori z velikim navdušenjem o prednostih enorazrednic, kjer se pokaže učiteljeva zmožnost v najlepši luči. Ta šola nuja učitelju največ prostosti. Nadalje zahteva za učiteljstvo večjo naobrazbo in več svobode. Zlasti se obrača proti prenapetemu nadzorstvu. Učitelj ni nikdar varen pred krajnim nadzornikom, šolskim vodjem, okrajnim in deželnim šolskim nadzornikom.

Knjiga stane samo 48 vinarjev. Priporočamo jo prav toplo vsem, ki znajo češki ali so se začeli učiti tega jezika, katerega znanje odpre učitelju ves bogati zaklad češke pedagoške literature. *D. P.*

Ljudmila Poljanec: *Poezije.* Založil L. Schwentner v Ljubljani 1906. Cena brošir. izvodu 2 K (po pošti K 2'10), eleg. vezana 3 K (po pošti K 3'10). — Tovaršica naša, ki je čitateljem «Ljubl. Zvona» znana kot pesnica pod imenom «Nataša», je zbrala sedaj svoje pesmi ter jih izdala v posebni knjigi. Zbirko svojih poezij je razdelila v štiri skupine: «Pesmi in romance» — «Intermezzo» — «Ob Adriji» — in «Epilog». — «Poezije» preveva pravi pesniški duh — vrhutega pa se odlikujejo po res umetniških oblikah in krasnem neprisiljenem jeziku. Zunanja oprema knjige dela vso čast podjetnemu založniku kakor tudi tiskarju A. Slatnarju v Kamniku.

Spilmanove povesti. Od te zbirke mladinskih spisov so izšli pred kratkim novi trije zvezki in sicer:

V. **Ujetnik morskega roparja.** Povest od F. S. prevel M. B.

VI. **Arumugam sin indijskega kneza.** Dogodljaji spreobrnjenega indijskega princa. Prosto po misijonskih zapiskih od A. o. B. iz nemščine prevel M. B. in

VII. **Sultanovi sužnji.** Carigrajska povest iz sedemnajstega stoletja. Spisal I. Spilmann in dr. I. Prevel D. Z.

Vsak zvezek te zbirke, ki jo zalaga «Katol. Bukvarna» v Ljubljani, velja 40 v, trdo vezan 60 v.

ŠOLSTVO V TUJINI.

Osnovno šolstvo na Grškem.

Sužnost, v kateri je stokalo grško kraljestvo več stoletij, je Grško opustošila in oslabila. Ko se je tudi tukaj začela buditi narodna samozavest, proglasila je skupščina, ki se je zbrala l. 1822. v Epidauru, da mora narodna naobrazba postati čvrst temelj umnemu in нравnemu razvoju vsega naroda. Toda borba za neodvisnost se je nadaljevala, onemogočeno je bilo vsako redno delo. Bilo je mnogo raznih poskusov, dokler se ni proglasil l. 1895. zakon, ki še danes velja in ki je mnogo koristil razvoju osnovnega šolstva.

Glej «Pop.» št. 4, str. 123.

Predno se bavimo z osnovnimi šolami, moramo pregledati uravnavo vsega šolstva, ker se poslednje odlikuje od onega v drugih državah s tem, da tvorijo osnovne šole, srednje šole, torej tudi gimnazije, in vseučilišča enotno vrsto, in to povzroča, da se posamezne stopnje pouka vzajemno popolnjujejo, čim se drugod večkrat dogaja, da druga drugi nasprotujejo in si delajo konkurenco. Ker je šolnina zelo majhna, lahko zvrši vsak državljan tudi vseučilišče; toda če mu je sreča mila in dospe do visoke časti, nikdar ne pozabi, kaj je bil nekdanj. V Grkih je demokrasko čuvstvo bolj razvito kakor pri drugih narodih; na Grškem sme stopiti vsak prosilec pred ministra, tudi najnavadniši postopač. About pripoveduje, da je v Atenah dijakov vsake baže, še sluge in berači študirajo; zelo lahko se dogodi, da vpraša sluga po večletni službi svojega gospodarja, če ga hoče sprejeti za zdravnika, ker je dovršil medicinske nauke.

V vsej Grški je pouk v osnovnih šolah načelno verski, obvezen in brezplačen. Veronauk predava učitelj sam, in sicer prve polure. Tudi ino-verci smejo prisostvovati pouku. Šolska obveznost traje od 6. do 12. leta. Šolski obisk ni ravno vzoren, ker mnogo dece dela v rudnikih. Da se ta nedostatek popravi, uprizarja pedagoško društvo Parnassos za takšno deco večerne začetne tečaje, katere pohajajo otroci zelo marljivo in uspešno. Ta lep primer so posnemala tudi druga društva.

Kakor že rečeno, je pouk brezplačen, toda otroci ne dobivajo učil, ne posojajo se jim knjige; ni dobrodelnih društev, niti šolskih kuhinj ni. Učitelj sme uporabljati knjige, kakršne hoče. Toda ta ideja ni uspela, ker so učitelji radi ministra ali radi pisatelja knjige večkrat menjali, včasih tudi uporabljali več knjig hkratu. Sedaj se dela na to, da se uvedejo enotne knjige v vsej državi iz državne zaloge.

Grška ima troje osnovnih šol: vaške, enostavne osnovne šole in popolne.

«Vaške» se imenujejo šole, dokler nimajo 70 učencev. Kjer je 15 učencev, tam se ustanovi ljudska šola, v katero se sprejemajo dečki in deklice, stari 6 do 12 let. Zakon priporoča, da se nastavljajo po takšnih šolah učiteljice, katerih pa je premalo, da bi se moglo vselej zadoščati tej zahtevi. Brž ko naraste število učencev do 70, spremene se te šole v «enostavne» ljudske šole. Če se pridružita še dva razreda prvemu, nastane «popolna» osnovna šola, ki se ustanovi povsod, kjer to dovoljujejo sredstva.

Mesto telovadbe je uvedeno v dekliških šolah šivanje, vezenje in gospodinjstvo. Dekliške šole se ustanavljajo samo tedaj, če plačujejo občine redno stroške za deške šole.

Učni način ni najboljši, ker se preveč razvija spomin in premalo pazi na to, da se nauče otroci misliti. Veliko zlo je silna razlika med književnim jezikom, ki se uči v šolah, in med narečjem, ki se govori tudi v najboljših obiteljih. Vso pazljivost otroka izčrpa beseda, a ne smisel.

Med vsemi učnimi predmeti zavzema telovadba prvo mesto. Grki želijo doseči z naporom vseh sil v tem poslu svoje slavne prednike. Ročno delo in risanje se zanemarjata, takisto poljedelstvo. Zelo težko prepričaš Grka, da mora zemljo bolje obdelavati. Kriva je temu tudi velika zmernost, potem nenavadna suša v nekaterih krajih, radi katere skoro ni mogoče govoriti o ekonomiji. Del Grške je skoro popolnoma brez gozdov. Ustanovilo se je društvo, ki ima nalogo, pomagati učitelju vplivati na kmete, da se v tem oziru izpremenijo.

Glasba se goji zelo skrbno.

Zabavišča so povsem v zasebnih rokah. Osnovali so društvo, ki vzdržuje tudi šolo, v kateri se pripravljajo učiteljice zabavišč (vrtcev). V najvišjem letniku se uče čitati. Igrališč za mlajšo deco ni; obrt je slabo razvita, vsakdanje potrebe so tako majhne, da ženam ni treba delati izven hiše.

Ker ima vlada dovolj dela z ljudsko šolo, prepušča vso skrb za izvenšolsko naobrazbo jako delavnim mnogoštevilnim društvom. Eno izmed teh se bavi z zelo težkim in nezahvalnim poslom, vzbujati med narodom zanimanje za knjigo, in v ta namen izdaja vsak mesec po eno knjižico s poljudnimi zemljepisnimi, zgodovinskimi, higijenskimi razpravami.

Po posredovanju tega društva se je izdal dekret, kateri nalaga ustanovo šolskih knjižnic po francoskem vzoru pri vseh javnih ljudskih šolah.

Dokler ni bilo šol, poučevala se je mladina pod milim nebom, v prodajalnah, najčešče po cerkvah. Sedaj imajo prostrana, zračna in svetla poslopja, ki se gradijo vsa po istem vzorcu. Država postavi šolo, občina pa mora skrbeti za vso opravo in žrtvovati vsako leto neko vsoto za vzdrževanje šole. Sobe so prostrane in svetle, stene so okrašene s slikami veličastnih prizorov in junakov iz borbe za neodvisnost. Četudi so te slike včasih prav slabe, vendar vplivajo na človeško srce. Dekliške šole so često okrašene s cveticami in zastavicami. Žalibog je še vedno dovolj zavodov, ki so nameščeni v starih poslopih, katera zelo škoduje zdravju otrok, ki so primorani se učiti v takšnih brlogih.

Vlada skrbi samo za moška učiteljišča. Skrb za naobrazbo učiteljic prepušča zasebnim društvom, kojim dovoljuje samo subvencije.

V kolikor je mogoče, pošiljajo učitelje in učiteljice v rodni kraj, kjer poznajo razmere in kjer morejo najsrečneje vplivati na narod. Tudi mnoge občine plačujejo za naobrazbo svojih učiteljev; drago jim je, če vidijo, da žrtva ni bila brezuspešna.

Učiteljic je mnogo manje od učiteljev, ker grške žene še niso navajene javnega delovanja in ker se stariši le težko odločijo, poslati hčerko v oddaljen internat, nekoliko radi troškov, nekoliko radi strahu, da se ji v svetu kaj pripeti.

Večji del stroškov za nove osnovne šole prepušča zakon občinam, toda vsota, katero plača občina, mora biti v nekem razmerju z vsemi izdatki za šolo. Vsota se uvrsti v občinski proračun, ona se mora takoj izplačati državni blagajni, katera plača troške, in katera posodi vsoto občini, če le-ta ne more takoj izplačati vse vsote. Razen tega imajo občine pravico do 3⁰/₀ šolskih doklad.

Državna blagajna ima tudi fond za subvencijo najrevnejših občin. V ta fond tečejo legati in darovi za ljudsko naobrazbo, katerim ni natanko določen namen, davek, ki ga plačajo samostani, ki je natanko predpisan, končno vsota, katero določa v to državni proračun. To vsoto pa daja država le tedaj, če so občine storile svojo dolžnost, toda siromašnim občinam vedno posoja denarja, da morejo plačati svoje učitelje.

Ta posojila so znatno narasla, zato se sedaj posvetujejo državniki, kako bi se državna blagajna rešila tega bremena.

Zasebnih šol je na Grškem prav mnogo, nekatere so na dobrem glasu. Nekatere so čisto grške, druge zopet so v tujih rokah in služijo političkim svrham.

Četudi vlada, občine in zasebniki delujejo za ljudsko izobrazbo, je še dovolj dela. Treba je velikih reform. Občine bi se morale rešiti velikih stroškov, katere bi morala prevzeti vlada.

Če upoštevamo slabe gmotne razmere naroda, ki je še l. 1821. bil brez šol in brez sredstev, se moramo čuditi njegovi krepki in vztrajni volji, ki je omogočila v 70 letih napornega dela ustanoviti čez tritisoč šol.

Po «Peporodu» D. Přibil.

Razgled.

Listek.

Poset avstrijskih vseučilišč. Po izkazu ministrstva prosvete je posečalo v zimskem tečaju avstrijske univerze 22.749 slušateljev in slušateljic, in če se prištejeta k njim še samostalni teološki fakulteti v Olmucu in Solnogradu z 209 slušatelji, v celem 23.041. Praška univerza je imela letos 3815 slušateljev. Od teh je bilo 120 bogoslovcev, 1702 pravnika (izmed teh 1442 rednih slušateljev, 258 slušateljev državnega računstva in 3 hospitantke), 439 medicincev in 1553 filozofov. Lvovska univerza ima 3249 slušateljev (411 bogoslovcev, 1650 pravnikov, 146 medicincev in 1042 filozofov); krakovska univerza ima 2486 sluš. (74 b., 904 pr., 298 m. in 1210 f.) — Izmed nemških univerz imajo: dunajska 7937 sluš. (231 b., 3425 pr., 1519 m. in 2762 f.), praška 1550 sluš. (89 b., 659 pr., 259 m., 544 f.), graška 1550 sluš. (93 b., 866 pr., 320 m. in 669 f.), inomostska 1063 sl. (329 b., 256 pr., 125 m. in 326 f.) in črnoviška 698 sl. (94 b., 375 pr. in 229 f.) Izmed teoloških fakultet ima olomuška

239 in solnograška 53 slušateljev. Na vseh fakultetah je danes 1733 bogosl., 9841 pravnikov, 3133 medicincev in 8333 filozofov. Ena češka univerza ima toliko slušateljev, kakor tri nemške vkupe. In pravijo Nemci, da jih zatirajo v Avstriji.

Prebivalstvo v Nemcih šteje po najnovejšem štetju leta 1905. okroglo 60¹/₂ milij. duš. Od tega spada na prusko kraljestvo 37,278.820, na Bavarsko 6,512.824, na Sasko 4,502.350, na Virtembergško 2,300.330, na Badensko 2,009.320, na Hessensko 1.210.104, na Mecklenburg-Zverin 624.881, Sasko-Weimarsko 387.892, Mecklenburg-Sterlice 103.251, Oldenburg 438.195, Brunšvik 48.650, Sasko-Meininsko 268.859, Sasko-Altenburško 206.500, Sasko-Koburg-Gotha 242.292, Anhalt 328.007.

Iščejo vero. Na Japonskem so sklicali naboženski kongres, kateri se ima posvetovati o vprašanju, katero naboženstvo bi bilo za Japonce najbolje. Tudi mohamedanec Abdurrahman bode prisostvoval posvetovanjem.

Pedagoški paberki.

Švedska. V «Revue pedagogique» se opisuje ljudska šola v Stockholmu: Šola ima posebne dvorane za pouk o prirodopisju in zemljepisju; posebne delavnice za obdelovanje lesa in železa; lepe šolske kantine; zidovi so umetniški okrašeni; dvorane za kopanje se bleščijo v čistoti; v koridorih so nameščeni umivalniki iz porcelana; povsod so ure in krasne mize: vsak razred ima svoje zemljevide; v vsaki sobi je vrsta stolov za roditelje, ki žele prisostvovati pouku; skoro vsi razredi imajo harmonije; vsak otrok ima svojo posebno klop z gibljivo ploščo; za risanje in ročno delo se nahajajo posebne sobane s pripravnimi stoli; učila se nahajajo v bogatih zbirkah; v razredu ni nikjer nad 35 učencev; čistost je vzorna; dvorišča so prostrana; povsod dovolj zraka in luči; ventilatorji so izvrstni; dvorane za telovadbo nadkriljujejo vse slične naprave; v sobah učiteljic najdemo klavir, stol in mize, biblioteko; v vestibulu so kipi in slike švedskih krajin, v vrednosti od 10.000 švedskih kron; učencev je 1800, učiteljev 55, troški so 1,435.000 K.

Španjolska. «Journal of education» piše, da se poučuje poletni na Španskem samo od 8. do 9. ure zjutraj, ker je podnevi prevroče. Metoda je siromašna, čita se in uči na pamet. Računstvo, zgodovina, zemljepis, jezik, vse se uči po enem kalupu. Učitelji dobivajo 250—500 frankov na leto, profesorji srednjih šol 650 do 950 frankov. Dober torero zasluži do 125.000 frankov, dober matador do 500.000 frankov — lep primer. Šolski pouk je obvezen, analfabetov je 68%.

Kitaj. «Društvo za reforme na Kitajskem» je osnovalo šolo za «sinove nebeskega carstva» v — New Yorku! V šoli je 25 učencev, predpoldne se uče kitajski, popoldne angleški. V tej šoli se uče vsi učenci hkratu prav glasno, in učitelji zatrjujejo, da to ne moti niti učencev niti učitelja. Kitajci so jako mirni, ne bijejo se, uče se marljivo in vestno, ponašajo se kakor odrasli. V San Francisku hodijo učenci v občne ljudske šole, kjer so mnogo pridnejši od Amerikancev.

Reforma pouka v čitanju. «Posel z Budče» prinaša članek o tej zadevi, v katerem se zahteva sodelovanje zdravnika pri prvem pouku, katero bode obstajalo v razvoju pravega artikuliranja glasov. Koncem članka se postavljajo sledeče trditve: 1. Reforma čitanja bode obstajala v fiziški sposobnosti jezika izgovarjati pravilno vse glasove, najpreje same na sebi, potem pa v zvezi v zlogih in besedah. Torej popolno, čisto uporabljanje cele glasovne lestvice. Tu bode pomagal učitelju zdravnik. 2. Doba pripravnih vaj za čitanje bode trajala celo leto. 3. Na višjih stopnjah se bode vadila jasnost govora kot posebni del jezikovnega pouka, in to s ponavljanjem glasovne lestvice, natančnostjo v zlogih, posebnimi skupinami glasov, in natančnim

izgovorom besed in stavkov. K temu se bode pridružila primerna vaja dihanja in higijena govoril. 4. Na najvišji stopnji naj se uvede govorništvo kot poseben predmet.

Šolski izleti. Članek v P. z B. zahteva, naj se prenese glavni pouk iz šole v prirodo. Zdravje otrok in uspešnost pouka da zahtevata to uravnavo šolstva.

Skupni pouk na meščanskih šolah. V P. z B. čitamo članek, v katerem se zavzema avtor za koedukacijo na meščanskih šolah. Odbija ugovarjanja radi spolnih pomislevkov in si obljublja razširjanje meščanskega šolstva in prihranitev mnogih stroškov.

D. P.

Razglednice v ljudski šoli. V «Preporodu» nasvetuje Stjepko Kastropeli medsebojno dopisovanje učencev iz raznih krajev hrvatske domovine. V ta namen naj bi služile razglednice, katere naj bi nabavila šola. Obljublja si, da bodo učenci postali boljši narodnjaki in geografi. Začelo bi se naj dopisovanje najprej v glavnem mestu, potem z raznimi mesti, in končno z vami. Zbirke razglednic bi naj ostale last šole.

Zgodovinski pouk sedaj prehaja v drugo smer. Prof. Breysig se protivi temu, da se deli svetovna zgodovina v stari, srednji in novi vek. Opozarja na dejstvo, da ima vsak narod svoj stari, srednji in novi vek. Skoro vsi narodi se socialno istim načinom razvijajo. Breysigov nasprotnik Lamprecht zopet deli nemško zgodovino na dobo simbolizma, tipizma, konvencionalizma, individualizma in subjektivizma. Lamprecht polaga glavno težišče zgodovine v duševni razvoj naroda, temelj mu je psihologija; Breysig opazuje dejstva, čine, temelj mu je sociologija. (Glej Breysig: Der Stufenbau und die Gesetze der Weltgeschichte; Lamprecht, Moderne Geschichtswissenschaft.)

Naučna osnova v Bosni. Bosanska vlada je izdala 7. marca 1906 naredbo, s katero se uvajata maksimalna in minimalna naučna osnova. Pod poslednjo ne sme segati učitelj, ko prikraja za svojo šolo učno gradivo. A pozdravljati moramo eno dejstvo: učiteljstvu se razvežejo roke. Vsak učitelj sodi najbolje sam, koliko gradiva je treba njegovi šoli z ozirom na dane razmere.

D. P.

Modelovanje pri prirodopisnem pouku zahteva ravnatelj dr. Pabsta v časniku «Natur und Schule». To zahtevo utemeljuje z istino, da srednješolski in vseučiliščni profesorji tožijo, da dijaki niso sposobni za natančno preiskovanje prirodnin. Priporoča modelovanje popkov, plodov, vej, rib, hroščev in karakterističnih delov teles, kakor lobanje, zobov, nog, kljunov i. t. d.

Za pravo telesne kazni. V «Szkoli» je obelodanil Stan. Polaczek članek, v katerem izvaja, da je vzrok podivjanosti in demoralizaciji otrok iskati v tem dejstvu, da učitelj ne sme upotrebljavati telesnih kazni. Zato zahteva, da se prepoved, rabiti šibo v šoli, odstrani. Ne vem, če je to prava avtoriteta, šiba in brezova metla!

D. P.

Prezident Roosevelt o učiteljih. Predsednik severoameriške Unije je učiteljstvu zelo naklonjen. To se da zaključiti iz njegovega govora, s katerim je počastil učiteljstvo na letnem zborovanju največjega ameriškega učiteljskega društva «American National Educational Association» l. 1905. Že to, da je sploh prišel k zborovanju, je za učiteljstvo častno. Saj pri nas niti nadzorniki ne prihajajo k učiteljskim zborovanjem. Roosevelt je govoril 20.000 zbranim učiteljem. Iz govora naj povzamem samo nekatere aforizme: Učiteljstvo spremeni ves svet po svojem delu v svoje dolžnike. — Ne poznam želje, ki bi bila bolj upravičena, nego želja učiteljstva po boljši plači in večjemu priznanju dela. — Da se ponaša ameriška republika z enotnim, enako mislečim narodom, to je delo učiteljstva, to je njegova slava. — Istina, da predstavlja življenje učiteljev višje ideale, o katerih učitelji ne govore samo, ampak jih tudi opažajo v svojem življenju, se mora nazirati kot

važno delo za domovino. — Ideale bomo dosegli samo s pomočjo učiteljstva. — Učitelji naj ne pozabijo, da imajo v navadnem življenju največjo zaslugo skoro vedno tisti, ki ne nastopajo kot činitelji v javnem življenju.

Obveznost šolskega pouka na Ruskem. Na Ruskem imajo že občno šolsko obveznost — seveda doslej samo na papirju. Ministrski svet se je izjavil o potrebi obveznega pouka, sklenil ga je uvesti in naložil ministrstvu prosvete, izdelati dotični zakon. Temeljne določbe tega zakona bodo: Vsi otroci morajo hoditi v šolo, ko dosepejo do gotove starosti (nemara 8. leto). To se nima doseči po birokratski poti, ampak samo z državno podporo in s podpiranjem vseh tozadevnih prizadevanj naroda. Plačo učiteljev priskrbi večinoma država, in sicer v obstoječih in onih šolah, ki se bodo šele ustanovile. Mestne občine bodo plačale vse druge izdatke šol. Obveznost pouka se ima uvesti najpreje v osrednjih gubernijah, potem polagoma v obmejnih. Najmanjša šolska okolica mora imeti polumer treh vrst. Učitelj ne sme imeti nad 50 učencev. Najmanjša plača mora dosegati 360 rubljev na leto. Zboljšanje te plače se ima vršiti s starostnimi dokladi. Važno je to, da prepusti država vso oblast v šoli občinam. Da se ustanove šole povsod, kjer je treba, mora se učiteljstvo potrojiti. Doslej imajo ruski učitelji strašno slabo plačo. 120, 150, 180 rubljev, to je vendar premalo za vzdrževanje obitelji.

Novine v šoli. «Věstnik» priporoča izrabljanje dnevnih časniških novic v ljudski šoli. Otrokom moremo čitati notice o nezgodah, ki so se pripetile vsled neopreznega postopanja otrok z orožjem, petrolejem, alkoholom itd. Tudi o iznajdbah, poskusih, potovanjih itd. jim poročajmo. Tako bo učenec postal prijatelj časnikov in ljudstvo se bo zanimalo za svet, ki je širji od štirih domačih sten.

Šolski učbeniki. O tem vprašanju razpravlja «Přehled». Glavna napaka učbenikov je kvantiteta učiva. Mnogi avtorji mislijo, da morajo vtelesiti v knjige vso svojo učenost — toda samo na lastno škodo in škodo učencev: učencev, ker jih hočejo obtežiti z balastom, na lastno škodo, ker nepoliški izražajo svoje slabosti, hoteči s kvantiteto zameniti kvaliteto.

Izpiti zrelosti v srednjih šolah. «Berliner neueste Nachrichten» je list s pedagoško prilogjo. Nedavno je redakcija razposlala najbolj uglednim nemškimi učenjakom in politikom vprašalne pole z ozirom na srednje šole in zrelostni izpit. Izmed 24 odgovorov je bilo 18 za pridržanje mature kakršna je danes, 1 glas je bil za pridržanje mature s premembami in 5 jih je zahtevalo odpravo mature.

Iz šlezjskega šolstva. Letno šolsko poročilo nuja o šlezjskem šolstvu te-le podatke: Šlezija ima 580 javnih ljudskih šol, med temi 25 meščanskih. Zasebnih šol je 47. V celem je 627 ljudskih šol z 1072 razredi. Število otrok je 108.319, na en razred spada razmerno 71 učencev. Učiteljev je bilo 1346, učiteljic 193, vkupe 1539 učnih sil. Učiteljic ročnih del je bilo 406. Po učnem jeziku je bilo 233 nemških, 128 čeških, 142 poljskih, 24 nemško-čeških in 28 nemško poljskih šol. Izmed 25 meščanskih šol je bilo 23 nemških in samo 2 sta bili češki.

Otroci kot vrtnarji. Na Letni hočejo urediti šolski vrt, v katerem bi mogli otroci gojiti rastline. Izbralo se je mesto, ki meri 1000 m². Vsak otrok bo prejel 1 m², katerega bo smel uporabljati po svoji volji.

K poglavju o maturi. Kakor gimnazij sam na sebi tako ima še posebno zrelostni izpit gimnazijski celo trumo sovražnikov, največ seveda med dijaki. Stavile so se že razne zahteve. Izpit naj se olajša, posebno v matematiki in klasičnih jezikih itd. „Nastavni Vjesnik“ prinaša v 9. št. I. XIV. 1906 iz peresa dr. Ogrizovića posnetek predavanja K. Huemerja, ki se peča s tem, danes jako kočljivim predmetom. Naj navedem tu na kratko glavne misli! K. Huemer pravi: Gimnazij ni nikakor pripravnica za visoke šole, ampak podati mora dijakom nekako splošno izobrazbo,

tako da jih res lahko imenujemo zrele, ko so dovršili ta zavod. Izpit mora ostati in sicer radi teh le vzrokov: a) Pri izpitu se vidi, ali je dijak res kolikortoliko vsestransko podkovan. b) Zahteve vseh zavodov na dijake so potem enake. c) Izpit nekako vzpodbuja dijake k pridnemu delu. Izpiti dosedaj so bili napačni. Pri izpitu pride ali mora priti v prvi vrsti v poštev, ali kandidat kaj ume in ne le če kaj zna. Golo znanje nikakor ne zadostuje, da bi se tega ali onega spoznalo kot zrelega, ampak njegovo umevanje je pri odločitvi merodajno. Iz tega sledi tudi neumestno reprobiranje dijakov na dva meseca. V tem času še lahko napolni glavo s brezštevilnimi pravili in formulami, a zrel bo ravno tako kot je bil prej. Sicer pa je potrebno ves pouk vravnati v tem smislu, ker drugače zahteve glede izpita ostanejo le mlin brez vode. V celoti so te zahteve nekako preostre in trde, a Huemer hoče iz gimnazija ljudi, ki so res sposobni za delovanje v družbi in želi nekako zatreti tisto plazenje od razreda do razreda, kar je dijaku samemu najbolj na škodo, ker si je vtepel le tu pa tam kako lekcijo v možgane, a nima v resnici nikakega solidnega znanja.

Janko Bratina.

Preobloženje učencev. «Nast. Vjesnik» prinaša dokaj lepo poročilo o tem predmetu. Šola je danes v znamenju reforme in tudi v tem oziru je treba reformirati. Učenci srednjih šol sede 5—6 ur na dan v šoli in zato bi se moralo gledati, da se jim za dom ne nalaga preveč dela. To preobloženje je navadno vzrok one velike mrznje, katero imajo skoro vsi dijaki do šole. Dela za šolo ima doma približno 3—4 ure. Tako ostane učencu bore malo časa za sprehode, za čitanje, za občevanje z družino. Doma naj bi bilo nekako ponavljanje tega, kar se je naučil v šoli, ostali čas naj bi se porabil za umetnost in literaturo. Število domačih nalog in preparacij naj se skrči, zato pa morda poviša število šolskih, kar je tudi učitelju dosti bolj priročno radi kontrole pri spisovanju.

Janko Bratina.

Kronika.

Nov list proti alkoholizmu na Hrvatskem. Učitelj Nikola T. Grujić je začel izdajati list «Novi naraštaj», ki je namenjen služiti boju proti alkoholizmu.

Dunajsko šolstvo. Dne 1. julija 1905 je bilo na Dunaju 465 ljudskih in meščanskih šol. Poučevalo se je 108.373 dečkov in 111.348 deklic. Najmanj otrok je bilo v 1 okraju samo 3514; največ otrok ima Ottakring, 22.665 učencev; Favoriten ima 20.762, Leopoldov 15.879, Landstraße 14.800, Rudolfshaim 14.020, Hernals 13.321, Margareten 12.979, Brigitenau 11.818, Meidling 11.454, Floridsdorf 10.548, Hietzing 10.407, Ostali okraji imajo manj od 10.000 učencev.

Učitelji iz Rajha v Avstriji. Nekatero države — med temi tudi Pruska — so izdale naredbo, ki dovoljuje učiteljem poučevanje na izvennemških šulferajnskih šolah. Mesto na domači šoli se jim ohrani, leta, ki jih prežive v tujini, se jim bodo vštela v službo in bodo posebno priporočilo pri avanziranju. To preseljevanje učiteljev vodi berlinski Šulverajn. Ali bodo naši poslanci invazijo mirno gledali?

Italija. Za pouk analfabetov je odločila Italija letos 500.000 lir. L. 1902/3 je bilo v Italiji 5416 večernih šol za 174.252 učencev in učenk. Najmanj takšnih šol je bilo na jugu, kjer je največ analfabetov. V Kalabriji je 69% analfabetnih mladeničev in 81% mladenk, na severu samo 36% in 37%. Vlada je hotela zavzeti občine za pouk analfabetov. Toda mnogo občin s 50% analfabetov se je protivilo tej nakani. — Uči se najmanj 10 ur na teden. Te večerne šole so se tudi uporabljale za borbo proti malariji. Delili so kinin brezplačno delavcem na račun gospodarjev, a naredba ministrstva od 27. januarja 1905 je odločila, da se ima deliti med prebi-

valstvo brezplačno brošurica o borbi proti malariji. — Za zabavišče daje Italija vsako leto 50.000 lir. Učiteljice zabavišč so se združile na kongresu v Milanu leta 1904 v posebno društvo, čigar namen je, bistriti nalogo zabavišč. — Začetkom tega leta se je uvel v Neapolju brezplačen tečaj za učiteljice telovadbe. Doslej so telovadili samo učenci. Pri vsaki šoli se ima postaviti telovadnica (palestra). Telovadilo se bode vsak dan med poukom.

Biblioteka za slepce v Curihu. Ta biblioteka se je ustanovila v majniku l. 1904. V teku 11 mesecev si je izposodilo iz nje 120 slepcev 850 del. Najraje se čitajo leposlovni in mladinski spisi. Tudi muzikalije se pridno zahtevajo. Biblioteka ima doslej 1300 zvezkov. Prevaja brezplačno v pisavo za slepce doslej 50 oseb. Švicarska pošta je dovolila upravi knjižnice brezplačno korespondenco in pošiljatev. Uporaba biblioteke je dovoljena brezplačno vsakemu slepcu.

Učitelji v občinskem svetu. Mesto Smihov je izvolilo hkratu pet učiteljev v občinski svet. Zraven tega sedi v tem svetu več profesorjev srednjih šol. Ta volitev je meščanom na čast.

Četrty univerzitetni tečaj za učitelje uprizarjajo češki učitelji od 9. do 28. avgusta t. l. v Turnovu. Predavali bodo profesorji češke univerze, in sicer profesor dr. A. Čada v osmih urah o temi, ki se pozneje določi, dr. Foustka v osmih urah o socialnem in delavskem vprašanju, dr. Heveroch o dedičnosti in obtežencih, dr. Krejčí o pozitivizmu in vzgoji, dr. Němec o zgodovini najvažnejših kulturnih rastlin, dr. Novak o temeljih nauka o toplini (16 ur), dr. Thon o prostorih, dr. Tille o literarni umetnosti in vzgojnih ciljih (16 ur). Turnov leži v češkem rajju. Za slovenske učitelje, ki znajo češki, bi bilo mnogo boljše, hoditi po daljno naobrazbo med brate, kakor pa med nemške šoviniste.

D. P.

Hans Sachs redivivus. V Vratislavi je opominjal učitelj svoje učence, naj ne prihajajo bos v šolo. Nekemu čevljarjevemu sinu je dejal učitelj, ko je prišel bos v šolo: «A tvoj oče bi ti vendar mogel napraviti par čevljev.» Drugega dne je prinesel deček v šolo listič, na katerem je napisal Sachsov naslednik te-le besede:

Geehrter Herr Lehrer,
Seitdem sechs Kinder sind
Bei mir entstanden
Ist für ein jedes Kind
Kein Leder mehr vorhanden.

Hochachtungsvoll *Walter.*

Petindvajsetletnica češke «Ustřední Matice školské». Matica je izdala jubilejno letno poročilo, v katerem podaja pregled o svojem poslovanju v petindvajsetih letih. Iz poročila zvemo, da je Matica sprejela v 25 letih 11,234.749'91 K, in sicer 10,791.352'30 K darov. Izdala je 10,825.605'16 K, in sicer za šole 9,137.989'10 K. Prejemki in izdatki rastejo pravilno vsako leto, četudi so leta, ki kažejo manj dohodkov nego minulo leto. V poslednjem letu (1905) je Matica prejela 701.757'88 K, izdala 699.787'82 K. Čisti imetek koncem 25. leta iznaša 409.144'75 K. Število učencev na matičnih šolah iznaša od l. 1903. nad 12.000, v poslednjem letu 12.485 (in sicer 1097 dijakov na 4 srednjih šolah z 31 razredi, 7309 učencev na 51 ljudskih šolah s 119 razredih in 4079 otrok v 47 zabaviščih s 64 oddelki. Vsaka šola, katero vzdržuje Matica z velikimi žrtvami, je obtožba proti nepravilnosti Nemcev v Avstriji.

Zveza učiteljev srednjih in ljudskih šol se je ustanovila na Moravskem. Sploh se mora priznavati, da moravsko učiteljstvo v Avstriji sedaj prednjači. Zahvaliti se ima zato pred vsem ravnatelju J. Ulehli, odličnemu pedagogu, ki živi edino za šolstvo in združuje v sebi poleg velike nadarjenosti neobičajen organizacijski talent z izredno energijo.

Proti klerikalni šoli. Pruska vlada hoče uvesti konfesionalne šole. Proti tej nameri je izdalo sedemindvajset najveljavnejših nemških vseučilišnih profesorjev spomenico, v katerem se predlog najostreje obsoja. Med podpisanimi se nahajajo Brentano, Encken, Harnack, Jelinek, Lamprecht, Natorp, Sombart, Wundt itd.

Krivično obsojen je bil profesor navtiške šole v Kotoru. Melhijor Radulovič radi doumevanega prestopka proti npravnosti na pet mesecev ječe in je izgubil pri tem mesto in naslov. Po prestani kazni se mu je posrečilo dokazati svojo nedolžnost. Prisojena mu je bila penzija letnih 4000 K, vrnil se mu je naslov in sprejel je 60.000 K odškodnine.

Hud tuš. Dr. Nejedlý, ki je zastopal tožbo 308 katehetov proti profesorju Masaryku in je pravdo izgubil, računal je tožnikom 9709 K. Hud tuš! (Posel z B.)

Gozdna šola v Srbiji. Po vzoru nemških gozdnih šol uveli so tudi v Srbiji takšen zavod. Doslej se je odprla gozdna šola v Košutnjaku pri Belgradu. Lani je imela ta šola 120 otrok. V dveh mescih so se učenci znatno okrepili. Letos prične sezona mnogo preje.

Dne 15. marca so slavili v vseh madjarskih šolah revolucijo l. 48.

Težka izguba češkega učiteljstva. Dne 24. marca 1906 je umrl v Pragi ravnatelj meščanske šole v Novem mestu pri sv. Trojici, Jožef Klika, eden najbolj plodovitih pedagoških pisateljev, čvrst zastopnik učiteljskih pravic, znan in spoštovan debater, častni član mnogih čeških in drugih pedagoških društev. Imel je šele 49 let. Večna mu slava!

Proti obveznem pouku o antialkoholizmu se je izjavilo «Društvo abstinentnih učiteljev in učiteljic v Avstriji» na svojem letnem shodu dne 27. januarja na Dunaju. Pač pa zahteva društvo dober pouk učiteljskih in učeniških o alkoholu, želi, da bi bilo dobro osnovati dijaška abstinentna društva, in da se reformirajo učbeniki v antialkoholnem smislu. (Društvo ima svoj sedež na Dunaju, XVII., Blumengasse 7; udnina iznaša 3 K na leto, za kar se prejme brezplačno list, ki ga izdaja društvo: Der Alkoholgegner. — Slovenci že imamo list, ki zastopa antialkoholne težnje; manjka nam samo antialkoholikov).

Ameriška samopomoč. Učitelji v Kausas City so zahtevali povišanje plače. V ta namen so razdelili mesto v okraje in poslali vsem posestnikom tovariše z vprašalnimi polami, da bi se dognalo, kako mislijo posamezniki o povišanju plače. Rezultat je bil presenetljiv in učiteljstvu v prilog. Vposlalo se je 45.000 odgovorov, v katerem se izraža soglasje z učiteljskimi željami. Odgovori so se predložili krajnemu šolskemu svetu, ki je takoj izjavil, da se učiteljstvu ne more odreči, kar podpira toliko meščanov.

Šolski vrt v Hamburgu bode nemara eden največjih na svetu. Nič manj nego 3 ha je kupila občina za ureditev šolskega vrta, ki bi naj oskrboval vse hamburške šole s potrebnimi rastlinami za pouk botanike.

Nemško šolstvo. Po najnovejših statističkih podatkih je stanje nemškega šolstva to-le: Nemčija ima 59.364 ljudskih šol, 1120 višjih zavodov in 665 privatnih ljudskih šol. Ljudska šola ima 8.921.440 učencev, višji zavodi imajo 301.692 učencev, zasebne šole imajo 39.039 učencev, pripravnice 36.516 učencev. Poučevalo je 146.584 ljudskošolskih učiteljev, 17.934 učiteljev na višjih zavodih in 991 na pripravnicah. Na 1000 duš pride 158,3 učencev ljudske šole, 54 učencev višjih zavodov, 6 učencev pripravnic. Izdatki iznašajo vsako leto 82.740.000 mark, torej za učenca ljudske šole povprečno 46,84 mark, za učenca višje šole 245 mark. Učitelji ljudske šole poučujejo povprečno 61 učencev, učitelji višjih šol 17.

Vseobčni shod nemških učiteljev iz rajha in iz Avstrije se letos vrši v Novem mestu pri Friedlandu.

«Šola ga je umorila», to je bila soglasna sodba tisočev, ki so dne 16. marca sledili rakvi mladega Čeha v Ostravi, Brožika, katerega je umoril učenec nemške šole Ouderka. 14 letni deček je prebodel radi malega spora 12 letnega učenca češke šole, čakal je nanj v temnem stopnišču, potem pa mu je zavratno prebodel hrbet in srce. Pri sporu je Ouderka zmerjal Brožika «Ti Čeh». To je plod nemške surovosti v pedagogiki in vzgoji. Nemški furor je potisnil mlademu paglavcu nož v roke. Saj se nemške šole v mešanih krajih ne-pečajo z drugim, nego da ščuvajo mlada srca. Stariši, tu imate lep primer; ako svoje dete ljubite, pošljite je v nemško šolo. Tam mu izrežejo najpreje jezik matere, in potem ga vzgoje — v morilca.

Šikaniranje učiteljev. Češki učitelji niso v nekaterih stvareh prav nič na boljšem nego mi. Posebno voditelji učiteljstva mnogo trpe od vladajočih krogov. Zlasti priljubljena oseba birokratom je poslanec in učitelj Jožef Černý, ki pa svojemu imenu ne dela ravno čast, kot voditelj učiteljstva ne more in ne sme biti črn. Štirikrat ga je učiteljstvo v njegovem okraju izvolilo zastopnikom v okrajnem šolskem svetu in štirikrat ga deželni šolski svet ni hotel potrditi. Upajmo, da učiteljstvo ne odneha. Gospod Černý je hotel menjati mesto z sospodom Rašinom in priti tako v Prago. Toda takšnega razgrajača deželni šolski svet ne more trpeti v bližini. Zato je Černý obsojen, še dalje ostati na deželi. Upajmo, da bode vse češko učiteljstvo složno v boju proti birokratom, ki znajo tako šikanirati najsiromašnejše izmed siromakov.

Risarski tečaj v Solnogradu. Deželni zbor solnograški je sprejel v deželni proračun postavko za vzdrževanje fakultativnega risarskega tečaja za učitelje občnih šol. Obiskovalci tečajev prejmejo povračilo troškov za potovanje in hrano. Tečaj bode v avgustu t. l. Tečaj bode vodil učitelj Kuhlstrunk, ki izvede reformo pouka v risanju na vsem Solnograškem.

Za zdravje učencev. Na Danskem se ne sme imenovati učiteljem oseba, ki se ne legitimuje z zdravniškim spričevalom. Posebno se pazi, da ne pridejo v šolo jetičarji. Sedaj je minister za nauk odredil, da morajo priložiti učitelji prošnji za drugo mesto vselej tudi zdravniško spričevalo.

Potujoče učitelje za analfabeete priporoča avtor znane knjige za pouk analfabetov, F. Andrič.

Štrajk učiteljstva v Črni gori. Knez Nikola mnogo obljublja, a malo plača. Ker učitelji kršne zemlje niso dobili obljubljenega povišanja plače, začeli so stavkati. 62 učiteljev je nehala poučevati. Nekateri se selijo v Ameriko. «Učiteljski list» je nehala izhajati.

Politiško nesoglasje v organizaciji bolgarskih učiteljev. Bolgarsko učiteljstvo živi zelo živahno politično življenje. Kakor poročajo «Učiteljske Novine», je prišlo do razkola v organizaciji bolgarskega učiteljstva, od katere so se odcepili že lani takozvani tesni socialisti. Letos so zopet nastali spori med «širokimi» socialisti in radikalnimi demokrati, in najbrže se društvo razcepi še bolj v posamezne politične frakcije. Politika zavzema v bolgarskih učiteljskih listih prvo mesto in v znamenju strankarstva se vršijo učiteljski shodi. — Da to ne more biti dobro za učiteljstvo, leži na dlani. Nobenemu stanu ni treba sloge tako, kakor učiteljstvu.

Poziv na zborovanje vseh urednikov slovanskih pedagoških časnikov in predsednikov učiteljskih društev v letošnjih počitnicah v Zagrebu ali v Beligradu je priobčil bolgarski učiteljski list «Pedagogičeska Biblioteka» v Plovdivu. Najpreje bi se naj ti sporazumeli in spoznali, potem bi se mogli prirejati slovanski učiteljski shodi.